

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Державного Комітету
України з питань регуляторної
політики та підприємництва
від 04.06.2008р. №67

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо формування і реалізації
регіональних програм підтримки малого підприємництва

*Державний комітет України
з питань регуляторної політики та підприємництва*

Київ - 2008

З М І С Т

1.	Вступ	2
2.	Загальні положення.....	3
3.	Організація розробки, фінансування регіональної програми та її структура	4
4.	1. Характеристика Програми	9
5.	2. Стан і аналіз проблем малого підприємництва в регіоні. Головна мета Програми і очікувані результати	9
6.	3. Напрямки державної підтримки малого підприємництва:	17
7.	I. Впорядкування нормативного регулювання підприємницької діяльності ..	17
8.	II. Фінансово-кредитна та інвестиційна підтримка	20
9.	III. Ресурсне та інформаційне забезпечення, формування інфраструктури ..	23
10.	4. Цільові проекти та підпрограми.....	30
11.	Основні заходи з реалізації регіональної програми	31
12.	Погодження, затвердження та реалізація регіональної програми	32
13.	Літературні джерела	33
14.	Додаток 1. Форма характеристики регіональної програми	36
15.	Додаток 2. Поліваріантна матриця програмних заходів	38
16.	Додаток 3. Форма звітності про хід реалізації регіональної програми	45
17.	Додаток 4. Інформація про структурні підрозділи Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва	50
18.	Додаток 5. Інформація про представництва Держкомпідприємництва України в регіонах	51

ВСТУП

Процес інтеграції України в європейське співтовариство потребує нових підходів до використання економічного, людського та природно-ресурсного потенціалу регіонів, що забезпечить досягнення якісно нового рівня ефективності і конкурентоспроможності економіки та життя населення.

Малі підприємства відіграють одну з провідних ролей у розвитку приватного сектору та поступово стають важливим чинником сталого економічного зростання, створення нових робочих місць, структурної перебудови економіки, зміцнення економіки регіонів.

Як невід'ємний сектор ринкової економіки, малий бізнес має явну регіональну орієнтацію, оскільки суб'єкти малого підприємництва планують свою діяльність, виходячи перш за все з потреб місцевих ринків, обсягів та структури локального попиту, а місцева влада в межах своїх повноважень формує підприємницький клімат.

Суттєвою проблемою, що сформувалась в Україні за останні роки, є зростання диспропорцій в соціально-економічному розвитку та низька економічна активність в окремих адміністративно-територіальних одиницях.

Концентрація економічного потенціалу на окремих територіях призвела до того, що більша половина малих підприємств (55,8%) зосереджена в 7 регіонах. До них, зокрема, відносяться м. Київ, Донецька, Дніпропетровська, Харківська, Львівська, Одеська області та Автономна Республіка Крим [1].

В умовах перехідної економіки недооцінка ролі малого бізнесу, його функціональних можливостей і потенціалу, може бути масштабною стратегічною помилкою, наслідками якої може стати поглиблення диспропорцій в соціально-економічному розвитку територій і рівні життя населення, що створить передумови для соціальної напруги в суспільстві, уповільнить ринкові перетворення та знизить їх ефективність.

У зв'язку з цим державна регіональна політика в сфері підприємництва повинна бути спрямована на створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів як основи їх динамічного розвитку та усунення значних міжрегіональних диспропорцій [2].

Ключова роль в розвитку малого підприємництва регіонів та наповненні місцевих бюджетів від його діяльності належить місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування. Останнім часом спостерігається підвищення уваги місцевої влади до проблем підприємництва в регіонах. Разом з тим аналіз регуляторного середовища та стан розвитку малого бізнесу в регіональному розрізі свідчать, що в ряді регіонів ефективність цих дій лишається ще недостатньою.

Відповідно до Закону України „Про державну підтримку малого підприємництва” [3] державна політика розвитку малого підприємництва на місцевому рівні реалізується шляхом впровадження відповідних регіональних та місцевих програм.

Невід'ємною умовою сьогодення, коли наша держава обрала інтеграційний курс, є вивчення та запровадження в Україні кращого загальноєвропейського досвіду, в тому числі в питаннях аналізу державної політики та застосування програмно-цільових методів в сфері розвитку та підтримки малого підприємництва.

У зв'язку з цим важливою функцією центральної влади є методична допомога місцевим органам влади й самоврядування в питаннях формування та реалізації комплексу ефективних програмних заходів за рахунок максимального використання наявного ресурсного, виробничо-технологічного та кадрового потенціалу регіонів України.

Кожна регіональна програма повинна відображати особливості відповідного періоду становлення сектору малого підприємництва з урахуванням загальнодержавних пріоритетів, а також специфічні завдання щодо створення найбільш сприятливих умов для розвитку підприємництва в певному регіоні на конкретному етапі.

Щоб регіональні програми були дієвими й конструктивними, вони повинні бути тісно пов'язані зі стратегією соціально-економічного розвитку регіону, містити чітко визначену мету, досяжні цілі, пріоритетні напрямки й механізми, а також мати фінансове забезпечення. Під час формування комплексу заходів необхідно виходити з вимоги оптимізації джерел фінансування в напрямку ефективності і обґрунтованості бюджетних витрат та забезпечення цільового спрямування коштів.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Дані методичні рекомендації підготовлено у відповідності до функціональних завдань Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, визначених його Положенням [4], на удосконалення Методичних рекомендацій щодо формування і реалізації регіональних програм розвитку малого підприємництва, розроблених Держпідприємництвом у 2004 році [5].

Рекомендації призначені для формування регіональних (місцевих) програм у відповідності до стратегічних пріоритетів соціально-економічної політики, визначених в Посланні Президента України до Верховної Ради України [6].

Прискорення європейської інтеграції та вступ України до Світової організації торгівлі обумовлюють необхідність підвищення конкурентоспроможності вітчизняного підприємництва [7] і, в першу чергу, найуразливішої його складової - сектора малого бізнесу. В цьому сенсі основним стратегічним орієнтиром є залучення ресурсного потенціалу регіонів, забезпечення розвитку їх науково-технічного та інноваційного потенціалу, подолання депресивності територій, створення умов для формування в кожному регіоні високотехнологічного господарського комплексу, в тому числі на кластерній основі [8].

У зв'язку з цим виникає потреба в перегляді пріоритетів і підходів при формуванні відповідних програм з метою включення до них заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності малого підприємництва.

Регіональна програма підтримки малого підприємництва (далі - Програма) є одним з важливих інструментів реалізації на регіональному рівні державної політики підтримки малого підприємництва, активної регіональної політики, політики зайнятості населення та інвестиційно-інноваційної стратегії держави. Програма відображає систему цілей, завдань, цільових показників і комплексу заходів для їхнього досягнення і реалізації.

Головна мета Програми – спрямування дій центральних, регіональних та місцевих державних органів виконавчої влади, суб'єктів малого підприємництва,

громадських об'єднань підприємців, а також установ ринкової інфраструктури для концентрації фінансових, матеріально-технічних, інших державних й місцевих ресурсів, виробничого та наукового потенціалу, ресурсів суб'єктів господарювання на створення і підтримання сприятливих умов розвитку малого підприємництва, формування й впровадження ефективної державно-громадської системи його обслуговування, підтримки і захисту.

Програма являє собою узгоджений за ресурсами, виконавцями і термінами реалізації комплекс заходів (цільових проектів, підпрограм), спрямованих на створення правових, фінансових, соціально-економічних, організаційно-господарських та інших умов розвитку малого підприємництва в регіоні.

ОРГАНІЗАЦІЯ РОЗРОБКИ, ФІНАНСУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

Відповідно до норм Закону України „Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України” [9] термін дії програм галузей економіки залежить від специфіки галузі та поставлених завдань. Враховуючи специфіку малого підприємництва, особливість завдань, поставлених перед ним на сучасному етапі, а також динамічність законодавства, що його регулює, регіональні програми розвитку малого підприємництва доцільно розробляти на два роки, узгоджуючи їх заходи з проектами регіональних бюджетів на відповідний рік.

Згідно із Законом України „Про державну підтримку малого підприємництва” [3] Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації відповідно до визначених у Національній програмі сприяння розвитку малого підприємництва в Україні пріоритетів [10] з урахуванням своїх регіональних особливостей, потреб і можливостей на основі цих методичних рекомендацій визначають порядок і організують розробку регіональної програми.

Організація розробки та реалізації регіональної програми розвитку малого підприємництва передбачає (схема 1):

- створення координаційної робочої групи (склад затверджується розпорядчим документом), визначення виконавчих органів Програми із залученням регіональних органів влади і управління, громадських об'єднань і спілок підприємців, фінансових інституцій, науково-дослідних установ, консалтингових та інших організацій;
- формування інформаційної бази даних Програми;
- проведення аналітичної роботи, формулювання проблем, що потребують вирішення;
- визначення мети Програми, пріоритетних напрямків й головних завдань;
- розробку комплексу програмних заходів, переліку підпрограм, цільових проектів, визначення термінів й виконавців;
- визначення джерел фінансування;
- визначення механізму управління реалізацією Програми;
- громадське обговорення проекту Програми;
- затвердження Програми;
- визначення переліку бізнес-проектів, які відповідають пріоритетним завданням;
- моніторинг реалізації Програм, контроль виконання заходів.

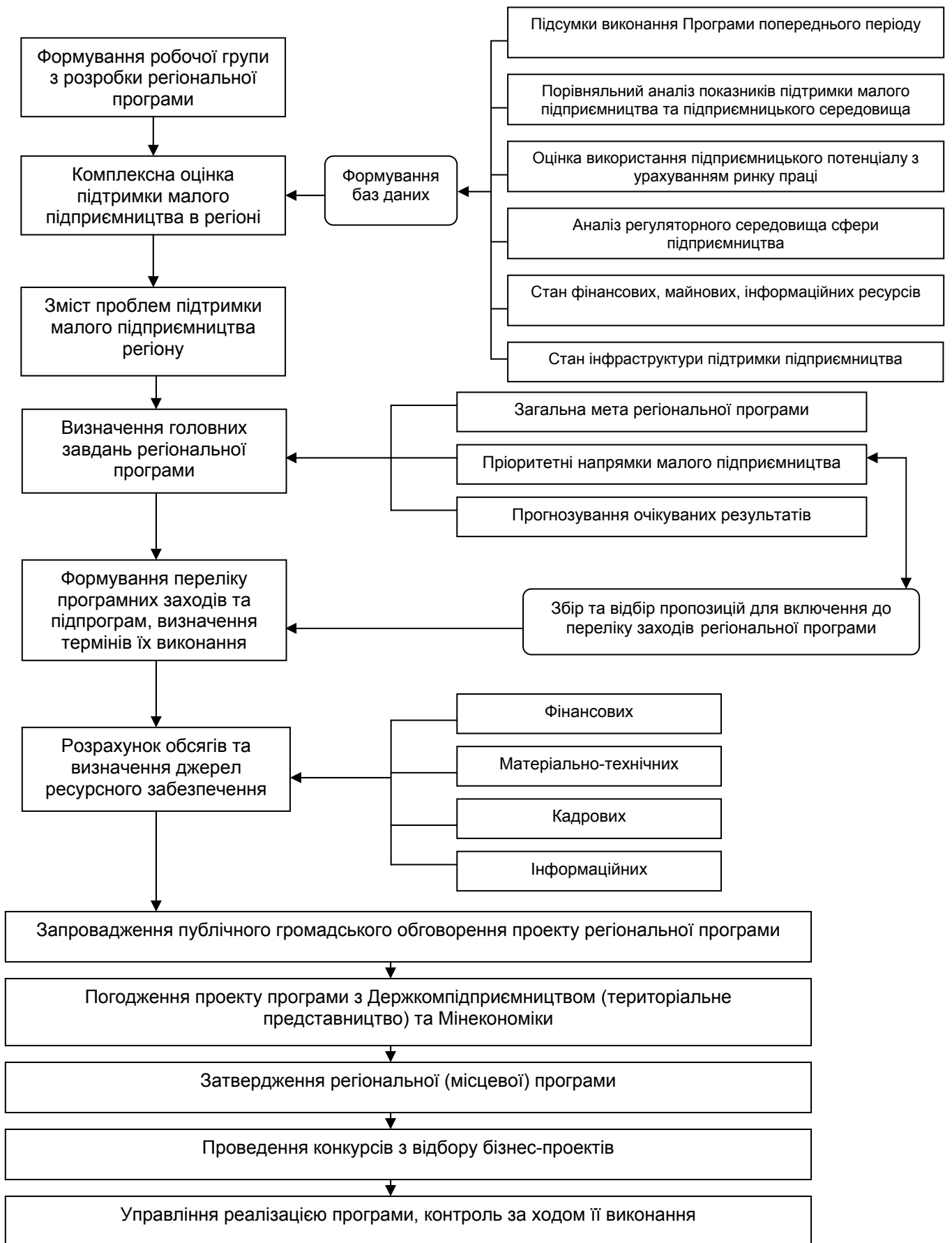

Схема 1. Порядок формування регіональної (місцевої) програми підтримки малого підприємництва

Згідно з чинним законодавством [3] програма підтримки малого підприємництва в Автономній Республіці Крим, регіональні та місцеві програми підтримки малого підприємництва розробляються Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими органами виконавчої влади та виконавчими органами місцевого самоврядування, й затверджуються відповідно Верховною Радою Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування.

Розробник (замовник) формує структуру Програми і відповідає за реалізацію її заходів. Важливим фактором підготовки конструктивної регіональної програми є забезпечення на всіх етапах її розробки і впровадження співпраці центральних, регіональних органів виконавчої влади та громадських об'єднань підприємців (схема 2).

Схема 2. Взаємодія центральних і регіональних органів виконавчої влади, дорадчих органів та громадських організацій з питань розробки і реалізації регіональної програми

Ключовими принципами, що покладені в основу розробки Програми, є: актуальність, доцільність, збалансованість, ефективність, реалістичність, цілеспрямованість, прогнозованість, координованість, системність, послідовність, прозорість.

Регіональна програма підтримки малого підприємництва, що є складовою програми соціально-економічного розвитку регіону, має бути логічним продовженням регіональної програми попереднього періоду з урахуванням підсумків її виконання, базуватись на регіональній стратегії, а також узгоджуватись й поєднуватись з іншими програмами, в тому числі державними цільовими [11], які діють в регіоні.

Виконання регіональної програми в повній мірі можливе лише за умови стабільності фінансування її складових. Фінансове забезпечення Програми

включає пошук джерел і забезпечення поетапного надходження коштів для виконання програмних заходів.

До основних джерел фінансування відносяться: кошти регіональних і місцевих бюджетів, кошти українського і регіональних фондів підтримки підприємництва, інших фондів, кошти регіональних центрів зайнятості, кредити банківських і небанківських фінансово-кредитних установ, кошти, отримані від приватизації, іноземні інвестиції, кошти регіональних громадських об'єднань підприємців, добровільні внески фізичних та юридичних осіб та інших організацій, зацікавлених в реалізації Програми або окремих її заходів.

Водночас, неприпустимим є дублювання заходів регіональної програми підтримки малого підприємництва із заходами інших програм, що паралельно впроваджуються в регіоні і мають незалежне фінансування. В цьому випадку Програма не буде ефективною і носитиме виключно формальний характер.

З огляду на існуючу практику місцевим органам державної влади та самоврядування рекомендується виділяти не менше 0,5 відсотка річних доходів відповідних бюджетів для підтримки малого підприємництва.

З метою забезпечення діючої, максимально прозорої системи фінансування регіональної програми рекомендується передбачені на її виконання кошти спрямовувати через спеціалізовані установи (фонди підтримки підприємництва), створені за участю органів місцевої влади та самоврядування.

Залучення іноземного капіталу до реалізації програмних заходів здійснюється у відповідності із законодавством про іноземні інвестиції [12].

Структура і принципи деталізації Програми для різних регіонів можуть мати свої особливості. Разом з тим, програмні заходи мають відповідати основним напрямкам, що визначені в Законі України „Про державну підтримку малого підприємництва” [3].

При визначенні структури Програми слід окреслити першочергові напрямки й головні завдання. Далі з урахуванням програмно-цільових принципів формується загальний план дій з підбору конкретних заходів для досягнення основної програмної мети і об'єднання їх в єдине ціле. В процесі вирішення загальних задач програмного планування необхідно дослідити відповідність між ресурсним потенціалом та умовами розвитку малого підприємництва в регіоні і на окремих його територіях.

Програмно-цільовий метод – це спосіб формування системи планових рішень для вирішення комплексної проблеми. Програма відрізняється від звичайного плану тим, що ці заходи потребують ресурсного покриття. Логіка програмно-цільового методу має формулу: „цілі – заходи – ресурси – оцінка”.

Програмні цілі і підцілі повинні бути упорядковані у вигляді дерева цілей, нижчий рівень яких представляє заходи. Заходи мають бути системними, взаємопов'язаними і економічно доцільними.

Розглянемо загальний приклад.

Припустимо, що мета Програми - це створення сприятливого підприємницького середовища в регіоні. Її досягнення пов'язане з реалізацією пріоритетних напрямків і завдань, до числа яких відносяться: удосконалення нормативного регулювання сфери малого бізнесу, фінансово-кредитна підтримка, ресурсне забезпечення, формування інфраструктури підтримки підприємства. В свою чергу, удосконалення нормативного регулювання сфери підприємництва передбачає підцілі щодо: впровадження регуляторної політики, спрощення

реєстраційних та дозвільних процедур, оптимізації місцевих податків і зборів тощо.

Мета програми може бути комплексною. Наприклад, в соціальному аспекті: підвищення ролі малого бізнесу у вирішенні соціальних проблем регіону, а також в економічному аспекті: збільшення внеску малого бізнесу в загальні обсяги виробництва регіону, або підвищення конкурентноздатності малого бізнесу.

Конкретними заходами з метою досягнення підцілі (в наведеному прикладі – впровадження регуляторної політики) можуть бути, зокрема: запровадження моніторингу дії регуляторних актів, створення громадської приймальної й „телефону довіри” для підприємців, організація регулярних консультацій з суб’єктами підприємницької діяльності, проведення навчальних семінарів з питань регуляторної політики для працівників районних, міських держадміністрацій, органів місцевого самоврядування, залучення наукових установ, експертів та громадськості для підготовки аналізу регуляторного впливу проектів регуляторних актів тощо. За напрямком спрощення умов для започаткування бізнесу можуть бути, наприклад, заходи щодо створення єдиних дозвільних центрів, матеріально-технічного їх забезпечення, навчання адміністраторів тощо.

Тобто програмний захід - це конкретна дія (або низка дій), спрямована на досягнення практичного результату у вигляді матеріального, інтелектуального, організаційного чи системного продукту або соціального ефекту, які в сукупності зрештою сприятимуть досягненню основної мети регіональної програми. Зокрема, це може бути: створення інституційного об’єкту (наприклад, установи інфраструктури, розробка і запровадження механізму (наприклад, фінансово-кредитного, гарантійного), системи (наприклад, інформаційного доступу, реєстру), організація навчальних семінарів, а також підписання угоди, прийняття нормативного акту, підготовка пакету типових документів та ін.

Але заходом ні в якій мірі не може бути „виконання норм закону”, або переписані посадові інструкції працівників управління або відділу місцевих державних адміністрацій, де в графі „джерела фінансування заходу” вказується „в межах заробітної плати”.

Елементами Програми можуть бути як заходи, так і цільові проекти або підпрограми. Підпрограма – відносно відокремлена сукупність заходів, які забезпечують вирішення окремих завдань Програми.

Пріоритетні напрямки реалізації Програми визначають її структуру.

Типова структура регіональної програми містить наступні складові:

1. Характеристика Програми (додаток 1).
Стан і аналіз проблем малого підприємництва в регіоні (*аналітичний блок*).
Головна мета Програми і очікувані результати.
2. Заходи регіональної програми відповідно до пріоритетних завдань за напрямками підтримки малого підприємництва (форма 1, додаток 2):
 - I. Впорядкування нормативного регулювання підприємницької діяльності.
 - II. Фінансово-кредитна та інвестиційна підтримка.
 - III. Ресурсне та інформаційне забезпечення, формування інфраструктури підтримки підприємництва.
3. Цільові проекти та пілотні програми.

1. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОГРАМИ

Характеристика Програми - стисла змістовна інформація щодо основних положень Програми, носить довідковий характер і містить наступні позиції: найменування Програми, дата ухвалення рішення про розробку Програми, реквізити затвердження Програми, замовник Програми, головний розробник Програми, співрозробники, мета і завдання Програми, очікувані кінцеві результати від реалізації Програми (найважливіші цільові показники), терміни й етапи реалізації Програми, перелік проектів і підпрограм, виконавці проектів і підпрограм, обсяги і джерела фінансування (диференційовано за роками), система організації контролю за виконанням Програми. Форма Характеристики наводиться в додатку 1.

2. СТАН І АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНІ. ГОЛОВНА МЕТА ПРОГРАМИ Й ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Аналіз проблем економічного і соціального розвитку в регіоні здійснюється за допомогою порівняння потенціалу регіону й рівня його використання шляхом вивчення стану виробництва, ринку праці, інвестиційного клімату, вкладу в економіку даного регіону та наповнення бюджету за рахунок діяльності суб'єктів малого підприємництва, в тому числі в порівнянні з іншими регіонами.

Інформаційна база даних для аналізу підприємницького середовища в регіоні формується на основі даних органів державної статистики, інформації структурних підрозділів місцевих органів виконавчої влади, а також спеціальних досліджень, які здійснюють соціологічні інститути, агенції, служби, громадські інституції за результатами моніторингів, спостережень, вибіркового опитувань, анкетувань.

Соціологічні опитування дозволяють на основі оцінки підприємцями стану державної підтримки на певній території виявити їх позицію з таких суттєвих питань, як визначення галузей і видів діяльності, яким надають переваги суб'єкти малого підприємництва на кожній території, виявити найбільш важливі для них форми державної підтримки, з'ясувати приблизні обсяги потреб в кредитах і ресурсах взагалі і на найближчу перспективу. На підставі опитувань формуються пропозиції щодо удосконалення форм і механізмів державної підтримки малого підприємництва, а також приймаються управлінські рішення стосовно корегування методів роботи місцевих органів влади з метою максимального наближення заходів регіональних програм до реальних потреб підприємців і підвищення їх результативності.

Для отримання науково-обґрунтованої оцінки під час здійснення аналізу стану розвитку малого підприємництва в регіоні рекомендується залучати науково-дослідні установи, фахівців-експертів, вищі навчальні заклади інші спеціальні установи.

З метою проведення діагностування підприємницького середовища найчастіше застосовується метод – SWOT аналізу, який передбачає визначення сильних та слабких сторін, в даному випадку, сектора малого підприємництва, а також основні шанси та загрози його розвитку (схема 3).

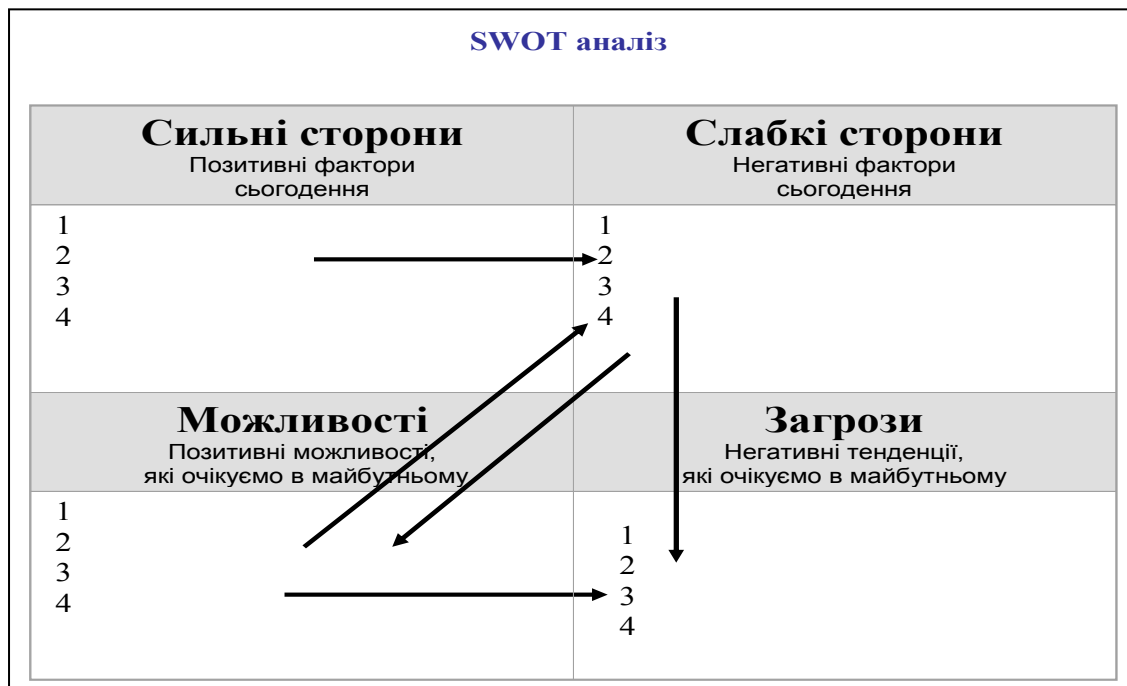

Схема 3. Елементи SWOT аналізу

З метою виявлення депресивності в розвитку малого підприємництва на окремих територіях регіону пропонується використовувати математичну модель методики рейтингової оцінки регіонів [13].

Комплексна оцінка підприємницького середовища регіону здійснюється на основі порівняльного аналізу (в динаміці змін по роках та в територіальному розрізі):

- показників розвитку малого підприємництва і його внеску в розвиток економіки регіону та країни;
- підприємницького потенціалу з урахуванням стану ринку праці;
- регуляторного середовища сфери підприємництва;
- фінансових, майнових, інформаційних ресурсів та механізмів доступу до них суб'єктів підприємництва;
- стану інфраструктури підтримки малого підприємництва.

На основі проведеного аналізу висвітлюються недоліки та диспропорції в розвитку економіки регіону, сфери підприємництва, а також проблеми, які можна розв'язати за участю самих малих підприємств.

Важливим компонентом етапу допроектної підготовки є обов'язкове підведення підсумків виконання попередньої регіональної програми та її фінансового забезпечення з акцентуванням уваги на досягненні цільових показників, отриманому економічному і соціальному ефекті, а також виділенням невирішених проблемних питань.

Фактичний матеріал щодо проблем регіону повинен стати обґрунтуванням як цілей і завдань, так і головних шляхів їх досягнення та вирішення програмними методами. На основі результатів аналізу проблем малого підприємництва в регіоні формується взаємопов'язаний комплекс заходів щодо подолання недоліків і зменшення диспропорцій в розвитку територій. Окреслені заходи повинні носити

конкретний і адресний характер, вони є відображенням тактики місцевих органів відносно реалізації головних завдань щодо розвитку малого бізнесу в регіоні.

Головні завдання Програми спрямовані на створення нормативних та організаційно-економічних засад розвитку малого підприємництва, а також формування і запровадження механізмів підтримки, які б сприяли:

- максимальному поєднанню інтересів суб'єктів підприємницької діяльності юридичних і фізичних осіб з інтересами відповідних адміністративно-територіальних одиниць;
- використанню регіональних особливостей і вигідного географічного положення, природно-ресурсного потенціалу;
- стимулюванню підприємницької ініціативи за рахунок власних фінансових, майнових, трудових, інтелектуальних ресурсів регіону;
- забезпеченню продуктивної зайнятості населення шляхом створення нових (економічно доцільних) робочих місць, само зайнятості;
- наповненню державного і місцевих бюджетів;
- підвищенню рівня підприємницької активності сільського населення;
- насиченню ринку споживчих товарів та послуг, вирішенню соціально-побутових проблем;
- підвищенню підприємницької культури населення.

В соціально-політичному аспекті Програма повинна сприяти залученню населення регіону в активний процес покращання умов життя, формуванню потужного середнього класу.

Поряд з визначенням пріоритетних завдань, пов'язаних з вирішенням локальних проблем, заходи регіональних програм мають бути спрямовані на досягнення загальнодержавних пріоритетів, визначених на найближчу перспективу чинним законодавством, а також Президентом України та Урядом в останніх актах і дорученнях.

На даному етапі до загальних пріоритетів державної політики підтримки та розвитку малого підприємництва відносяться:

- зменшення диспропорцій в соціально-економічному розвитку регіонів, розвиток малого підприємництва в малих містах і сільській місцевості;
- підвищення конкурентоспроможності малого бізнесу та його експортного потенціалу;
- залучення суб'єктів малого підприємництва до виконання регіональних і місцевих програм і проектів, що реалізуються в різних галузях (сферах), та зокрема, заходів з підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу;
- стимулювання приватної ініціативи громадян з метою створення нових робочих місць та забезпечення самозайнятості населення (в першу чергу, незахищених верств: інвалідів, молоді, жінок, звільнених в запас військовослужбовців), сприяння диверсифікації видів підприємницької діяльності, підтримка розвитку „сімейного бізнесу”.

Асиметричний соціально-економічний розвиток в регіональному розрізі носить як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. Разом з тим, державна регіональна політика полягає в застосуванні ряду засобів й інструментів для

усунення суттєвого дисбалансу, базуючись в першу чергу на ресурсному потенціалі самих регіонів. Таким потенціалом для будь-якої країни є малий бізнес.

До комплексу заходів щодо поетапного подолання недоліків та диспропорцій депресивних територій, зниження розриву в рівні їх розвитку належать:

- стимулювання залучення інвестицій в сферу розвитку малого бізнесу;
- концентрація фінансової допомоги на пріоритетних напрямках шляхом цільової підтримки (територій, галузей);
- оптимізація та упорядкування місцевих податків і зборів;
- поглиблення міжрегіонального і міжнародного співробітництва;
- перепрофілювання підприємств на випуск продукції, що користується платоспроможним попитом;
- зміцнення кооперації між великими і малими підприємствами;
- створення умов для добросовісної конкуренції;
- адресна підтримка бізнес-проектів суб'єктів малого підприємництва, що мають максимальний соціальний, економічний та інший ефект на розвиток регіону (окремої території).

Державною стратегією регіонального розвитку України до 2015 року [2] та Законом України „Про стимулювання розвитку регіонів” [14] визначено шляхи соціально-економічного оздоровлення **малих міст і сільської місцевості**. Для цільового розв'язання системних проблем в територіальному розвитку регіонів при формуванні програмних заходів необхідно враховувати основні положення цих документів.

В Україні нараховується 350 малих міст (3/4 загальної кількості), в яких проживає майже 13 відсотків населення країни.

Основними напрямками державної політики щодо оздоровлення економічної ситуації малих міст є:

- стимулювання залучення інвестицій;
- підтримка малого та середнього бізнесу;
- сприяння створенню і впровадженню інновацій;
- реформування житлово-комунального господарства малих міст;
- розвиток туризму і культурної спадщини.

Подолання диспропорцій в розвитку регіонів, як один з принципів державної регіональної політики [2], передбачає в тому числі диверсифікацію економіки територій, зокрема, шляхом підтримки розвитку сфери виробництва.

Враховуючи те, що до депресивних відносяться 33% малих міст України, відповідно до Закону України „Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст” [15] пріоритет має надаватися створенню малих виробничих підприємств. В першу чергу це відноситься до територій Полісся, Поділля, Київської, Черкаської та Чернігівської областей, де питома вага малих підприємств виробничої сфери в загальній їх кількості не перевищує 30%.

Україна відноситься до промислово-аграрних країн і для 11 її регіонів сільськогосподарське виробництво є пріоритетною галуззю. Але з огляду на стан соціально-економічного розвитку і рівень життя населення саме ці регіони є проблемними. Для них характерне малоефективне сільське господарство при одночасно низькому розвитку промисловості і соціальної сфери [16]. Основна

частина селян лишається зайнятою лише в особистому підсобному господарстві або поповнює лави безробітних.

Для забезпечення гармонійного розвитку села (подолання безробіття і підвищення загального стандарту життя населення) сьогодні не можна обмежуватись лише підтримкою фермерського руху. Виникає необхідність в розвитку альтернативних або несільськогосподарських видів підприємницької діяльності на селі.

Значна роль в активізації підприємницької ініціативи сільського населення й повернення молоді на село відводиться місцевим органам виконавчої влади та самоврядування. Відповідні заходи мають знайти своє місце в регіональних і місцевих програмах розвитку малого підприємництва.

Характерним напрямком пом'якшення сезонної зайнятості селян є переорієнтація діяльності сільського населення у виробничій сфері. Наприклад, наближення переробних галузей сільгосппродукції до сільської місцевості, розміщення тут переробних підприємств.

В регіонах з аграрною специфікою поширюється практика створення цілісних виробничо-інтегрованих систем – кластерів, що спеціалізуються на туризмі, виробництві сувенірів та текстильної продукції з овечої шерсті. Існують приклади створення територіальних кластерів деревообробного, екологічного профілю, де об'єднуються сільгоспвиробники, підприємства агропереробної та харчової промисловості з метою виробництва екологічно чистих харчових продуктів і текстильних виробів.

До основних сфер поширення підприємництва і забезпечення самозайнятості в малих містах і на селі можна віднести:

- сільський („зелений”) туризм;
- народні промисли [17], виготовлення сувенірної продукції, лозоплетіння, різьблення по дереву, аплікація, вишивка, ткацтво, мозаїка, виготовлення керамічних і гончарних виробів, ремісництво;
- соціально-побутову сферу (транспортні перевезення, облаштування торговельних точок, міні-кафе, лазень, пунктів прокату, швейні, ремонтні, будівельні, фото-послуги, збір металобрухту, вивіз побутового сміття, утилізація відходів тощо).

Розвиток „зеленого” або сільського туризму передбачає знайомство з місцевим побутом в агрооселях, вивчення традицій проведення народних свят, фольклорної творчості, організацію подорожі вихідного дня з полюванням, рибальством, турів „народна аптека” із збиранням лікарських трав, „пасіка” – із збиранням меду, „сам собі господар” - з навчання традиційним народним технологіям виробництва соків, вин, консервування овочів та фруктів, джемів з місцевих продуктів, „дари лісів” - із заготівлі грибів і ягід та ін.

Цікавим є досвід європейської моделі розвитку малого бізнесу в сільській місцевості, яка базується на сприянні диверсифікації видів діяльності і створенню нових джерел доходів для сільського населення. Наприклад, відповідно до цієї концепції на певній території лісове господарство визнається пріоритетною сферою розвитку малого підприємництва в сільській місцевості, зокрема кустарно-меблевого виробництва.

Вирішення питань зайнятості населення особливо на проблемних територіях (депресивних, малих містах та сільській місцевості, територіях з монофункціональним виробництвом, територіях реалізації реструктуризаційних

процесів у вугледобувній та металургійній промисловості, концентрації оборонної промисловості, легкої промисловості) також потребує втручання держави і реалізації цільових програмних заходів, спрямованих на залучення незайнятого населення в сферу підприємництва, сприяння урізноманітненню видів індивідуальної підприємницької діяльності, зокрема за такими напрямками, як: соціальна і медична служба, розвиток сімейної медицини, житлово-комунальний благоустрій, ремонт житлових приміщень, автопослуги, репетиторство, садівництво, виробництво сувенірної продукції, театральнo-фестивальна, спортивно-оздоровча діяльність (утримання секцій) тощо.

Виходячи з цього регіональні програми розвитку малого підприємництва мають узгоджуватись із заходами програм зайнятості [18,19], а місцеві органи влади повинні плідно співпрацювати з територіальними центрами зайнятості в питаннях реалізації спільних заходів по стимулювання приватної ініціативи і забезпеченню ефективного використання одноразової допомоги, наданої безробітним для зайняття підприємницькою діяльністю.

В регіонах, які мають значний **туристично-рекреаційний потенціал**, розбудова туристичної інфраструктури є єдиним шляхом розв'язання соціально-економічних проблем. Ландшафтне і природне багатство, велика кількість історичних пам'яток культури і архітектури, сприятливі кліматичні умови, різноманітність флори і фауни таких регіонів обумовлюють пріоритетність заходів з розвитку туристичної, курортної та рекреаційної інфраструктури, поширення альтернативних форм туризму і створення умов для розвитку відповідних видів індивідуальної підприємницької діяльності. Досвід інших країн переконує, що мале підприємництво захоплює певний сегмент в сфері туризму, а саме, в:

- в придорожньому сервісі;
- мініготельному бізнесі;
- реставрації пам'яток культурної спадщини;
- екскурсійній, перекладацькій діяльності;
- анімаційній та розважальній сферах, традиційних і екзотичних видах спортивного туризму.

При формуванні програмних заходів слід також зважати на причетність певних регіонів до мережі міжнародних транспортних коридорів чи магістралей.

Отже, заходи регіональної програми підтримки малого підприємництва набувають відповідної специфіки і орієнтуються на загальнодержавні пріоритети в туристичній сфері, визначені в Законі України „Про туризм” [20] та узгоджуються з планами дій місцевих органів виконавчої влади щодо виконання заходів Програми розбудови туристичної інфраструктури за напрямками національної мережі міжнародних транспортних коридорів та основних транспортних магістралей у 2004-2010 роках [21].

Сучасні процеси розширення ЄС виносять на порядок денний питання щодо розвитку партнерських стосунків в сфері підтримки підприємництва між **прикордонними регіонами** України та іншими державами, з якими вони межують. В цьому плані заходи регіональних програм узгоджуються із заходами спільних проектів прикордонного і транскордонного співробітництва між Україною, Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією, Росією, Білорусією та Молдовою [22].

Найвищого рівня розвитку прикордонне співробітництво набуло у формі єврорегіонів [23]. Максимальному використанню підприємницького потенціалу сприяє наявність єдиного простору існуючих єврорегіонів („Буг”, „Карпатський”, „Нижній Дунай”, „Верхній Прут”, „Дніпро” та „Слобожанщина”), а також тих, що створюються на цей час „Дністер”, „Сян”.

Таким чином, при формуванні програм підтримки малого підприємництва для територій, що відносяться до єврорегіонів, необхідно враховувати напрямки співпраці, визначені в угодах про співпрацю між місцевими органами самоврядування, місцевими органами виконавчої влади та відповідними органами влади інших країн, зокрема, в сферах розбудови транспортної інфраструктури єврорегіонів, охорони довкілля, розвитку туризму.

Доцільно також проаналізувати тенденції розвитку малого підприємництва на територіях пріоритетного розвитку із спеціальним режимом інвестиційної діяльності (АР Крим, Волинська, Донецька, Закарпатська, Житомирська, Луганська, Чернігівська області, міста Харків та Шостка Сумської області) та територіях, що відносяться до спеціальних (вільних) економічних зон („Азов”, „Донецьк”, „Закарпаття”, „Інтерпорт Ковель”, „Курортотоліс Трускавець”, „Миколаїв”, „Порто-Франко”, „Порт Крим”, „Рені”, „Славутич”, „Яворів”.

Відмінною рисою нових регіональних програм має стати орієнтація їх заходів з урахуванням проголошеного курсу нашої держави щодо європейської інтеграції та у зв'язку з вступом до СОТ.

Поступове формування європейської моделі розвитку малого підприємництва передбачає стале зростання його потенціалу і підвищення його внеску у вирішенні соціально-економічних завдань регіонів [8].

З досвіду інших країн, що давно стали членами СОТ відомо, що перевагами для українського підприємництва мають стати:

- покращення регуляторного середовища;
- спрощення зовнішньоекономічних торговельних процедур;
- доступ до іноземних ринків товарів та послуг;
- доступ до дешевших кредитних ресурсів та більш якісних фінансових послуг;
- спрощення процедур сертифікації та стандартизації.

Проте, в сьогоденних умовах вітчизняний малий бізнес ще не готовий конкурувати на міжнародній арені. Продуктивність праці на малих підприємствах України в 10 разів нижче, ніж на малих підприємствах країн-членів ЄС.

В цьому плані до регіональних програм необхідно включати заходи, спрямовані на підвищення **конкурентоспроможності** малого бізнесу, зокрема:

- всебічна підтримка інноваційного підприємництва;
- сприяння малим підприємствам у просуванні наукоємної продукції і технологій в інші регіони та зовнішні ринки;
- навчання персоналу малих підприємств з питань запровадження систем управління якістю, охорони праці і навколишнього середовища, захисту інтелектуальної власності відповідно до норм і стандартів ЄС;
- посилення кооперації малих і великих підприємств;
- поглиблення міжрегіонального та міжнародного співробітництва.

Характерною особливістю регіональних програм підтримки малого підприємництва наступного періоду є залучення підприємницького потенціалу регіонів до реалізації заходів з проведення в Україні фінальної частини **чемпіонату Європи 2012 року з футболу** [24]. Зокрема, це в першу чергу стосується тих регіонів, в яких відбуватимуться матчі чемпіонату (міста Дніпропетровськ, Донецьк, Львів, Одеса, Харків, Київ).

Відповідно до Державної цільової програми підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу місцеві органи виконавчої влади в своїх регіональних та місцевих програмах передбачають заходи щодо: будівництва та реконструкції стадіонів, поліпшення транспортної інфраструктури та стану доріг, ремонту комунікаційних мереж, будівництва та переоснащення готелів, гуртожитків, культурно-розважальних комплексів, реставрації створення туристично-інформаційних центрів, розроблення спеціальних туристичних маршрутів, видання туристичних довідників, путівників, рекламної та сувенірної продукції тощо. Крім того, на виконання Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки місцеві органи виконавчої влади розробляють комплекс заходів щодо державної підтримки вітчизняних виробників спортивної продукції України, зокрема спортивного одягу, взуття, інвентарю та обладнання [25].

Кожна регіональна (місцева) програма носить специфічний характер, орієнтується на локальні особливості і є складовою вирішення соціально-економічних проблем регіону та його територій. Однак, спільним завданням для всіх регіонів є реалізація соціально-спрямованих заходів, що передбачають залучення до підприємницької діяльності незайнятого населення, і в першу чергу, незахищених верств: інвалідів, молоді [26], жінок, звільнених в запас військовослужбовців, надання цим категоріям підприємців певних преференцій. Крім того, перспективним напрямком державної підтримки, що базується на міжнародному досвіді, є підтримка розвитку „сімейного бізнесу” [27].

З метою забезпечення можливості прогнозування наслідків від реалізації Програми, а також моніторингу стану розвитку малого бізнесу, очікувані результати повинні мати кількісну оцінку, що дозволить дослідити динаміку та тенденцію змін в цій сфері.

До основних показників стану розвитку малого підприємництва слід віднести:

- кількість малих підприємств;
- кількість малих підприємств на 10 тис. чол. наявного населення;
- чисельність працюючих на малих підприємствах;
- кількість суб'єктів фізичних осіб-підприємців;
- кількість зареєстрованих фермерських господарств / угідь;
- обсяг реалізованої продукції (робіт послуг) на малих підприємствах у відношенні до загального обсягу реалізації регіону;
- надходження до усіх рівнів бюджетів від діяльності суб'єктів малого підприємництва;
- кількість створених об'єктів інфраструктури підтримки малого підприємництва;
- кількість наданої фінансово-кредитної підтримки малому підприємництву;

- кількість залучених державних (регіональних) замовлень серед суб'єктів малого підприємництва, кількість / обсяги;
- кількість залучених вітчизняних та іноземних інвестицій в малий бізнес, кількість проектів / обсяги;
- кількість підприємців, що пройшли навчання, підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації;
- кількість створених нових робочих місць в сфері малого підприємництва.

Зважаючи на регіональну специфіку Програм, їх цільові показники можуть корегуватись і доповнюватись з урахуванням специфічних заходів (цільових проектів та підпрограм).

Основні цільові показники Програм повинні узгоджуватись із загальнодержавними стратегічними орієнтирами і враховуватись при формуванні інших суміжних програм та проектів, що плануються запроваджуватись в регіоні, а також при розробці суб'єктами підприємницької діяльності власних бізнес-планів.

3. НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

I. ВПОРЯДКУВАННЯ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Регіональна програма підтримки малого підприємництва є інструментом реалізації державної політики розвитку підприємництва на місцевому рівні. Первинним вектором такої політики є впорядкування нормативного регулювання в сфері підприємництва.

Визначення першочергових завдань місцевих органів виконавчої влади в цьому напрямку базується на положеннях Концепції вдосконалення державного регулювання господарської діяльності [28], законів України „Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” [29], „Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців” [30], „Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності” [31], „Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності” [32] а також Програми діяльності Кабінету Міністрів України „Український прорив: для людей а не політиків” [8].

Оптимальне нормативне регулювання підприємницької діяльності на місцевому рівні передбачає усунення правових, економічних та адміністративних перешкод в реалізації права на підприємницьку діяльність.

В свою чергу цьому сприяє налагодження на місцевому рівні системи недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, подолання адміністративно-дозвільних бар'єрів на етапах започаткування (виходу) та ведення бізнесу і зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів малого підприємництва.

Однак, попри певні здобутки, засоби регуляторної політики у сфері господарської діяльності ще не стали дієвим фактором підвищення ефективності роботи регуляторних органів на місцях.

Важливим пріоритетом в діяльності органів виконавчої влади щодо здійснення економічних реформ на новому програмному етапі визнається подальше **впровадження регуляторної політики**.

В рамках виконання регіональної програми можуть передбачатись конкретні заходи, що потребують ресурсного покриття і спрямовані на забезпечення виконання місцевими органами виконавчої влади та самоврядування норм, визначених в Законі України „Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” [29], а саме:

- проведення якісного та повного аналізу регуляторного впливу проектів регуляторних актів;
- планування діяльності з підготовки проектів регуляторних актів;
- оприлюднення в засобах масової інформації проектів регуляторних актів з відповідним АРВ, в т.ч. проектів, розробники яких не мають власних друкованих ЗМІ, а також відкриті обговорення за участю представників громадськості;
- виконання заходів з відстеження результативності дії регуляторних актів та їх перегляд (проведення наукових досліджень і соціологічних опитувань, запровадження телефону довіри для підприємців);
- систематичне проведення консультацій з суб'єктами господарювання;
- проведення навчальних семінарів для працівників районних, міських держадміністрацій, органів місцевого самоврядування з питань впровадження регуляторної політики;
- оприлюднення інформації про здійснення регуляторної діяльності.

Для підготовки аналізу регуляторного впливу проектів регуляторних актів, надання експертних висновків та відстеження результативності регуляторних актів слід ширше залучати консультативно-дорадчі органи при органах місцевої влади та самоврядування, наукові установи та громадські об'єднання підприємців.

Обов'язковою умовою запровадження діалогу між місцевою владою та представниками бізнесу в процесах формування нормативно-правового поля, яке регулює підприємницьке середовище, є встановлення системи зворотного зв'язку, зокрема, шляхом запровадження „гарячих ліній” або „телефону довіри”, налагодження роботи громадської приймальні.

Вагомим фактором, що сприяє залученню широких верств населення до заняття підприємницькою діяльністю є впровадження спрощених механізмів започаткування і виходу з бізнесу та процедур отримання дозволів і погоджень за заявочним принципом через реалізацію системи „**єдиних офісів**”.

Однак, практична реалізація норм законодавства у сфері державної **реєстрації** суб'єктів підприємницької діяльності, яким передбачено суттєве спрощення відповідних процедур, не дозволяє отримати максимальний ефект від його дії у зв'язку з нестворенням на місцевому рівні належних умов функціонування інституту державних реєстраторів.

В контексті впровадження в країні системи електронного врядування актуальним питанням на найближчий період є повне переведення системи державної реєстрації в електронний режим, що дозволить підприємцям заощадити час і кошти.

Регіональна програма може включати конкретні заходи, що забезпечують фінансове покриття реалізації норм Закону України „Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців” [30], а також інші заходи, спрямовані на удосконалення процесів входження й виходу з бізнесу, зокрема:

- кадрова підготовка державних реєстраторів;
- удосконалення матеріально-технічного забезпечення реєстраційних центрів;
- оптимізація процедури реєстрації та спрощення післяреєстраційних процедур (електронна постановка на облік в інших державних установах);
- створення регіонального електронного реєстру суб'єктів підприємницької діяльності в рамках долучення України до Європейського бізнес-реєстру;
- застосування нових інформаційних технологій у боротьбі з правопорушеннями в сфері державної реєстрації та ліцензування;
- забезпечення доступу суб'єктів малого підприємництва до реєстраційних баз даних.

Реалізація конституційного права громадян на заняття підприємницькою діяльністю поки що гальмується недосконалістю **дозвільної системи** у сфері господарської діяльності. Положеннями Закону України „Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності” [31] передбачено скасування документів дозвільного характеру, застосування яких є недоцільним, а також забезпечення видачі всіх дозвільних документів в єдиному місці - дозвільних центрах. Разом з тим, на практиці лише 20 відсотків дозвільних центрів є реально працюючими.

З метою оптимізації дозвільної системи та підвищення ефективності діяльності таких центрів необхідно:

–удосконалити нормативну базу в напрямку запровадження декларативного принципу (набуття права на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності без отримання документа дозвільного характеру);

–покращити матеріально-технічне забезпечення дозвільних центрів (комп'ютерами та оргтехнікою);

–впровадити європейські стандарти при видачі документів дозвільного характеру;

–посилити кадровий потенціал дозвільних органів (насамперед, адміністраторів), забезпечивши регулярне проведення семінарів з їх навчання та підвищення кваліфікації;

–організувати проведення регіональних конференцій, нарад, круглих столів та семінарів з питань удосконалення дозвільної системи у сфері господарської діяльності за участю підприємців, громадських організацій та місцевих дозвільних органів;

–вдосконалити електронний взаємообмін та налагодити механізм контролю й перевірки даних, які надходять в рамках „єдиного вікна”;

–забезпечити видання інформаційних вісників, довідників, широко використовувати можливості місцевих ЗМІ для оперативного інформування суб'єктів підприємництва з питань впровадження дозвільної реформи, популяризації дозвільних центрів, роз'яснення порядку видачі документів дозвільного характеру за принципом організаційної єдності.

До питань формування сприятливого підприємницького середовища в регіонах, що належать до компетенції органів місцевої влади та управління, відноситься здійснення **нормативного регулювання, адекватного рівню ринкових відносин**, яке полягає в:

- удосконаленні політики щодо стягнення місцевих податків і зборів;

- передбаченні регулярного розгляду органами місцевого самоврядування питань щодо встановлення реальних ставок єдиного і фіксованого податків, вартості патентів, орендної плати за використання приміщень й обладнання, диференційованих за пріоритетами державної підтримки;
- підготовці пропозицій центральним органам державної влади з питань удосконалення нормативно-правової бази, що регулює сферу підприємництва.

Обов'язковою компонентою позитивного підприємницького клімату є також утвердження ефективної **системи правового захисту підприємців, яка передбачає:**

- забезпечення правового регулювання порядку здійснення перевірок підприємницької діяльності контролюючими органами відповідно до норм Закону України „Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності” [32];
- недопущення випадків примусового залучення коштів суб'єктів підприємництва в фонди, не передбачені законодавством;
- забезпечення рівноправності підприємницької діяльності підприємствам всіх форм власності;
- захист підприємництва від бюрократичного тиску, запровадження дисциплінарної та адміністративної відповідальності державних органів місцевої влади за порушення встановлених регуляторних процедур;
- недопущення рейдерства та кримінального рекету;
- захист інтелектуальної власності.

Від ефективності роботи місцевих органів влади щодо формування і впровадження виваженої політики регулювання сфери розвитку малого підприємництва залежать подальші позитивні зрушення в соціально-економічному розвитку регіонів. Використання органами місцевої влади та самоврядування своїх повноважень в повній мірі в якості правових, економічних, організаційних важелів розвитку підприємництва в пріоритетних сферах територіального господарства дозволить сформуванню ефективної структури господарського комплексу регіону, привабливу для залучення інвестицій.

II. ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПІДТРИМКА

Найважливішим завданням регіональної програми підтримки малого підприємництва є фінансово-кредитна та інвестиційна підтримка малого підприємництва. Заходи цього розділу Програми спрямовуються на досягнення підцілі – створення в регіоні стабільної і гнучкої системи фінансово-кредитної підтримки, що передбачає спрощення доступу малих підприємств до кредитних та інвестиційних ресурсів.

Перед розробниками Програми і підпрограм стоїть завдання – об'єднати фінансові можливості всіх джерел підтримки малого підприємництва в регіоні, зробити мале підприємництво також привабливим для залучення іноземних і вітчизняних інвестицій, створити оптимальні механізми ефективного цільового використання фінансових та інвестиційних ресурсів (схема 4).

Базуючись на існуючому вітчизняному та міжнародному досвіді з впровадження регіональних програм підтримки малого підприємництва для підвищення їх ефективності й результативності рекомендується направляти на

фінансово-кредитну допомогу малим підприємствам 50-80% загальних обсягів фінансування регіональної програми.

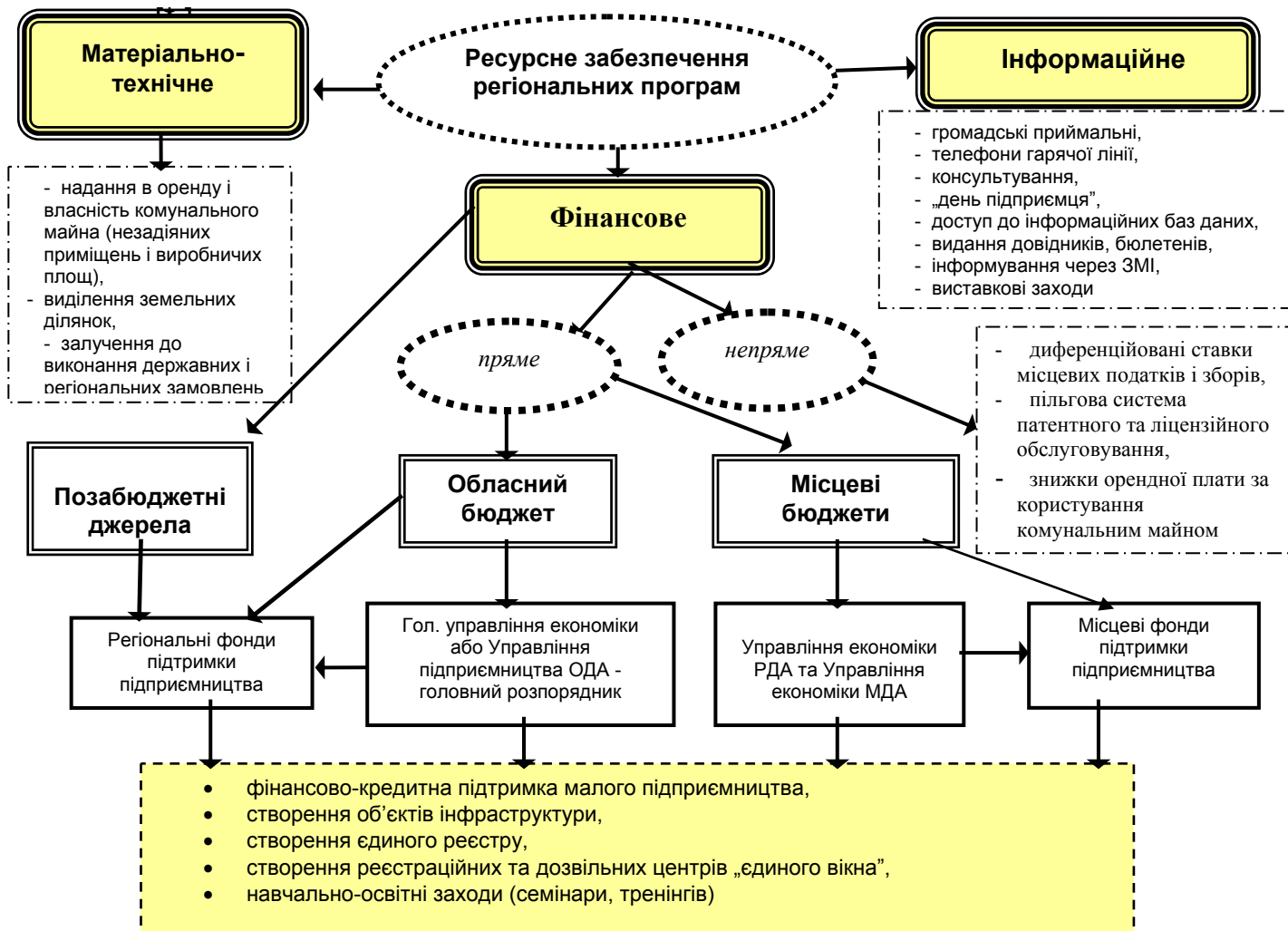

Схема 4. Ресурсне забезпечення регіональних програм підтримки малого підприємництва

З метою розширення можливостей доступу суб'єктів малого підприємництва (в тому числі початківців) до фінансово-кредитних ресурсів, потрібних для їх розвитку, необхідно реалізувати комплекс заходів за наступними напрямками:

- створення за участю органів місцевої влади та самоврядування мережі установ фінансово-кредитної підтримки малого бізнесу на пільгових умовах (спеціалізованих фондів для підтримки суб'єктів малого підприємництва, інвестиційних та інноваційних фондів);

- розробка та запровадження дієвого механізму часткового відшкодування відсотків за кредити за рахунок коштів місцевих бюджетів;

- сприяння створенню спеціалізованих установ мікрокредитування (кредитних спілок, товариств взаємного кредитування, інших небанківських кредитних установ);

- розробка механізмів гарантування повернення кредитів, в т.ч. поширення практики кредитування без застави за порукою або рекомендаціями;

- започаткування системи кредитних історій малих підприємств спеціалізованими організаціями (кредитними бюро) з метою спрощення доступу малих підприємств до кредитів комерційних банків;
- розвиток мережі мікрофінансових установ за підтримки міжнародних фондів і програм технічної допомоги;
- впровадження гнучкої інвестиційної підтримки, орієнтованої на виробничу та інноваційну сфери, венчурне¹ фінансування.

Фінансова підтримка малого бізнесу може здійснюватись на поворотній і безповоротній, платній і безоплатній основі. Сучасна тенденція, підтверджена багаторічною міжнародною практикою, свідчить що в умовах дефіциту коштів фінансова допомога в якості важелів стимулювання розвитку і підвищення ефективності підприємницької діяльності повинна надаватись на основі співфінансування.

При цьому характер державної допомоги за рахунок коштів регіональних (місцевих) фондів підтримки підприємництва і місцевих бюджетів (відповідно до бюджетних програм) завжди передбачає наявність певних переваг в порівнянні з фінансовими послугами, що надаються комерційними структурами.

В широкому плані об'єктами преференційної державної політики можуть бути:

1. окремі категорії суб'єктів малого підприємництва (за соціальною ознакою);
2. певні види підприємницької діяльності;
3. конкретні території.

Будь-яка державна допомога в різноманітних її формах має здійснюватись за принципами селективної політики шляхом конкурсного відбору.

При цьому перевага надається бізнес-проектам, що відповідають пріоритетним напрямкам регіональних стратегій соціально-економічного розвитку регіону та загальнодержавним пріоритетам, зокрема:

- розвиток депресивних територій та сільської місцевості;
- розвиток пріоритетних галузей або видів діяльності;
- створення нових робочих місць і самозайнятості для соціально вразливих категорій населення (безробітних, інвалідів, звільнених в запас військовослужбовців, молоді, жінок).

Найбільш популярною формою фінансово-кредитної підтримки суб'єктів малого підприємництва є часткове відшкодування з місцевих бюджетів відсоткових ставок за залученими банківськими кредитами, що здійснюється відповідно до порядку, затвердженого спільним наказом Мінекономіки та Держкомпідприємництва [33].

Досягнення програмної мети потребує нарощування внутрішніх і зовнішніх інвестиційних ресурсів, удосконалення структури інвестиційних джерел та оптимізації напрямків їх вкладення.

Важливими факторами, що впливають на інвестиційну привабливість сфери підприємництва, сприяють підвищенню довіри інвесторів і зменшенню

¹ Фінансування ризикових бізнес-проектів

ступеню ризику інвестування є: термін окупності інвестиційного проекту, інтенсивне оновлення основних фондів підприємств, виведення з експлуатації фізично зношених основних фондів, розвиток системи лізингу машин і обладнання, запровадження ефективної системи страхування інвестиційних ризиків шляхом створення державних та недержавних страхових компаній за участю іноземних інвесторів. Значний потенціал інвестиційних ресурсів мають також домашні господарства. Впровадження системи заходів для посилення довіри населення до вітчизняних кредитно-фінансових установ сприятиме акумулюванню внутрішніх ресурсів.

Під час відбору інноваційних проектів та пілотних програм для їх реалізації в рамках виконання регіональних програм переваги слід надавати тим підпрограмам, що сприяють створенню нових робочих місць, спрямовані на розвиток пріоритетних галузей економіки, використання місцевих природних, матеріальних та трудових ресурсів, впровадження інноваційних енергозберігаючих та екобезпечних технологій, виробництво конкурентноспроможної, експортоорієнтовної та високотехнологічної продукції, передбачають модернізацію виробництва. В умовах відсутності достатніх фінансових ресурсів в регіональному і місцевих бюджетах до Програми, перш за все, доцільно включати некапіталоємні проекти, що передбачають очевидний ефект для економічного розвитку регіону.

В Програмі необхідно також передбачити розробку механізму контролю за цільовим використанням фінансово-кредитних та інвестиційних коштів.

III. РЕСУРСНЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ФОРМУВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Більшість малих підприємств, особливо новоутворених, мають обмежені власні виробничі ресурси, відчувають гострий дефіцит у виробничих площах, службових приміщеннях та в земельних ділянках для облаштування бізнесу. До того ж, як правило, вони мають недостатній рівень економічних, юридичних та управлінських знань.

З огляду на це одним із завдань регіональної програми в цьому напрямку є надання суб'єктам малого підприємництва відповідної допомоги з боку місцевих органів влади та управління, зокрема, шляхом:

- створення баз даних щодо фондів нежитлових приміщень, незавершеного будівництва, виробничих площ і невстановленого обладнання;
- забезпечення доступу суб'єктів малого підприємництва до майнових баз даних;
- запровадження спеціальних умов при передачі суб'єктам малого підприємництва комунального (муніципального) майна на умовах довгострокової оренди, лізингу, викупу шляхом передбачення для них пільг і преференцій при розробці порядків проведення конкурсів;
- використання понижуючого коефіцієнта при розрахунку орендних ставок для малих підприємств, що працюють за пріоритетними напрямками, та для підприємців-початківців [34];
- виділення земель для організації фермерських господарств, сприяння розвитку земельного ринку;

- створення умов для розвитку товарних і фондових бірж, мережі прокату устаткування, техніки (в т.ч. сільськогосподарської), закупівельних пунктів сільгосппродукції;
- поліпшення умов ресурсного забезпечення малого підприємництва (комплектуючими, запчастинами, паливно-мастильними матеріалами, посівними матеріалами, добривами тощо);
- формування мережі регіональних лізингових компаній для зменшення витрат малих підприємств на придбання засобів виробництва.

В якості непрямих форм такої підтримки малого підприємництва можуть виступати відстрочення погашення боргів за орендну плату муніципального майна, що виникли з об'єктивних причин, зарахування витрат підприємця на ремонт і реконструкцію майна до вартості орендної плати, надання першочергового права малим підприємствам з викупу орендованих приміщень з відстрочкою оплати.

Прикладом реальної допомоги малому бізнесу з боку муніципальної влади є передбачення при проектуванні житлових будинків і передача в експлуатацію приміщень перших поверхів для розвитку суб'єктів малого підприємництва і розвитку соціальної сфери.

Різновидом ресурсної підтримки малого підприємництва є залучення його суб'єктів до виконання державних і **регіональних (місцевих) замовлень** за рахунок бюджетних коштів.

Типові види таких замовлень, як правило, передбачають закупку товарів для державних, регіональних (місцевих) потреб, виконання робіт з благоустрою територій, житлово-комунального обслуговування населення, переробки вторинної сировини, утилізації сміття, ремонту об'єктів соціальної інфраструктури, виробництву продукції, наданню послуг, необхідних для задоволення побутових та соціально-культурних потреб населення, автоперевезення.

Це дає можливість органам місцевої влади та самоврядування вирішувати соціальні проблеми територій і водночас забезпечуючи доступ підприємців до фінансових і матеріальних місцевих ресурсів при гарантуванні збуту їх продукції та послуг.

Відповідно до Тимчасового положення про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти [35] процедура придбання за державні кошти товарів і послуг, вартість закупівлі яких становить менше ніж 100тис.грн, а також робіт – до 300тис.грн не передбачає участі в тендерах. Отже цей сегмент ринку є найбільш прийнятним для використання потенціалу та розвитку малого підприємництва регіонів.

Прикладом реальної допомоги з боку органів місцевої влади та управління сектору малого бізнесу та підвищення його ролі у реалізації соціально-економічних завдань регіону є передбачення відсотку гарантованої участі малого бізнесу в регіональних (місцевих) замовленнях – не менше 15% від загальних обсягів замовлень.

До передових технологій інтегрованої фінансово-майнової підтримки бізнесу, в т.ч. й малого підприємництва, відносяться: лізинг, франчайзинг, кластеризація, кооперація малого й великого бізнесу та бенчмаркінг.

Лізинг (фінансовий лізинг) передбачає придбання майна і передачу його фізичним або юридичним особам на договірних умовах на визначений строк не менше одного року за встановлену плату з правом викупу майна лізингоотримувачем [36].

Це дозволяє зменшити витрати щодо придбання підприємцями та фермерами засобів виробництва і сільськогосподарської техніки за рахунок здійснення невеликих авансових виплат, щоб забезпечити право користуватися майном, а потім за рахунок прибутків, отриманих від діяльності з використанням майна, виплачувати решту його вартості. Таким чином, для деяких малих підприємств лізинг є життєво необхідним вибором. Серед видів майна, що найчастіше передається в лізинг, харчове, торгівельне, поліграфічне, медичне обладнання, а також автотранспортні засоби.

Головна проблема лізингових компаній – відсутність дешевих фінансових ресурсів для придбання майна, що надається в лізинг. В зв'язку з цим реально послуги з лізингу в регіонах можуть надавати малим підприємствам тільки ті компанії, що залучають державні (місцеві) ресурси. Майно, що перебуває в державній або комунальній власності та щодо якого відсутня заборона передачі в користування або володіння, може бути передано в лізинг у порядку відповідно до Закону України „Про фінансовий лізинг” [37].

Перспективним фактором удосконалення підприємницького клімату за рахунок зміцнення малого підприємництва, що останнім часом об'єктивно набуває поширення, є інтеграція малих, середніх і великих підприємств, різновидами якої є франчайзинг, субконтрактація та кластеризація.

Франчайзинг – організація бізнесу, в якій велике підприємство (франчайзер) передає суб'єкту малого бізнесу (франчайзі) право продажу продукту та послуг від імені великого підприємства та використання об'єктів права інтелектуальної власності (торговельних марок, промислових зразків, винаходів, творів, комерційних таємниць тощо) [38] за умови дотримання заздалегідь встановлених правил провадження бізнесу („особливого стилю”, „репутації”, що властиві франчайзеру). В свою чергу велике підприємство бере на себе зобов'язання забезпечувати франчайзі сировиною, виробничими і маркетинговими технологіями, обладнанням, сприяє в бізнесі, надає доступ до постійних споживачів, а при необхідності – й фінансову підтримку.

Франчайзинг вважають одним з найбільш перспективних напрямків розвитку бізнесу. Торгові мережі, побудовані за франчайзинговою схемою, розвиваються динамічніше і стабільніше, ніж дистриб'юторські.

Субконтрактація передбачає залучення малих підприємств до виконання робіт для великих підприємств за окремими контрактами. Великі підприємства володіють могутніми основними фондами, сучасним коштовним обладнанням, значними виробничими площами. Це забезпечує малим підприємствам доступ до необхідних ресурсів (виробничих площ, обладнання, довгострокових замовлень), а великим підприємствам дозволяє скорочувати непродуктивні витрати і зосереджувати ресурси на оновленні і модернізації виробництва.

Особливо ефективним типом таких цілісних виробничо-інтегрованих систем є створення промислових **кластерів** – локальних взаємопов'язаних груп малих, середніх та великих підприємств, що виробляють взаємодоповнюючу

продукцію, а також профільних вузів, науково-дослідних інститутів, конструкторських бюро, закладів професійно-технічної освіти. Кластеризація дозволяє реалізувати найбільш важливі взаємозв'язки в інноваційних та інформаційних технологіях, навичках, маркетингу, які виникають серед цілого комплексу підприємств і галузей. Такий метод сприяє підвищенню ефективності взаємодії підприємницького сектора, виконавчих органів державної та місцевої влади, науково-дослідних і освітніх установ в напрямку удосконалення випуску конкурентноздатної продукції.

Державна підтримка полягає також в стимулюванні розвитку регіональних, міжрегіональних та міжнародних економічних зв'язків на основі виробничої кооперації та інтеграції за участю малих підприємств.

Враховуючи, що в структурі вітчизняного підприємництва частка малих підприємств становить 85,7%, на сучасному етапі інтегрування України до світової та європейської спільноти важливим питанням є широке їх залучення до всеукраїнського руху за **якість**, формування методологічної бази систем досконалості, впровадження нових інструментів підвищення конкурентних переваг, розширення співпраці з міжнародними інституціями і проектами, що мають прогресивний досвід в цій сфері.

В умовах глобалізації економіки суб'єкти підприємництва неминуче стикаються з жорсткими умовами конкуренції. Для того, щоб успішно витримати це ринкове змагання компаніям необхідно постійно покращувати свою діяльність з метою виробництва продукції та надання послуг краще, швидше й дешевше своїх конкурентів.

Обов'язковою умовою підвищення досконалості підприємств є досягнення світових стандартів. Це досягається шляхом запровадження на них систем управління якістю.

До сучасних методів встановлення відповідності цілей компанії вимогам світового ринку відноситься бенчмаркінг. В розвинених країнах бенчмаркінг використовують більше половини підприємств малого та середнього бізнесу.

Бенчмаркінг - сучасний метод встановлення відповідності цілей підприємства вимогам світового ринку, що передбачає постійне вимірювання і порівняння окремого бізнес-процесу з еталонними процесами провідних бізнес-структур в цій сфері і виявлення власних слабких сторін [39]. Це інструмент стимулювання безперервного процесу самовдосконалення. Індикаторами конкурентного порівняння є: ціна, якість, сервіс або турбота про клієнта, зворотний зв'язок із споживачем, доставка, широкий асортимент, новизна продукції та послуг.

В розвинених країнах бенчмаркінг використовують більше половини підприємств малого та середнього бізнесу. Потенціал бенчмаркінга в малому бізнесі може бути ефективно реалізований за умови використання переваг малих підприємств, зокрема: близькість до споживача, більш сильна роль керівника, як лідера та гнучкість організації.

З огляду на необхідність розвитку та підтримки сучасних форм інтеграції підприємництва та підвищення його досконалості важливою функцією місцевої влади в цьому напрямку є провадження патронатської політики, посилення взаємодії місцевих органів влади та самоврядування з територіальними торгово-

промисловими палатами щодо вивчення та популяризації такого досвіду, надання методологічної, консультативної підтримки, забезпечення на пільгових умовах нежитловими приміщеннями, виставковими площами, сприяння в просуванні на міжрегіональний та міжнародний рівень тощо.

Регіональні програми можуть включати заходи щодо формування в регіоні мережі зазначених установ, які надаватимуть підтримку великим і малим підприємствам у пошуку потенційних партнерів для співпраці і в цілому сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності малого підприємництва регіонів. Серед таких заходів:

- запровадження навчально-освітніх програм з питань якості;
- формування за участю місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування спеціалізованих установ інфраструктури підтримки підприємництва;
- методологічне забезпечення;
- сприяння поширенню позитивного досвіду з використання нових інструментів (кластеризації, бенчмаркінгу, кооперування малих і великих підприємств, франчайзингу);
- організація та проведення виставок, ярмарок, конкурсів, рейтингів.

Значна увага в Програмі повинна приділятися питанням **підвищення кваліфікації** кадрів малого підприємництва та **навчання** незайнятого населення регіону основам підприємницької діяльності.

Вирішення цих завдань полягає в:

- створенні умов для самозайнятості незайнятого населення шляхом навчання зареєстрованих безробітних за професіями, що дають змогу займатися підприємницькою діяльністю;
- розробці спеціальних навчальних програм для залучення до підприємництва соціально незахищених категорій населення (інвалідів, жінок, молоді, звільнених у запас військових);
- здійсненні професійної підготовки і підвищення кваліфікації підприємців;
- розробці та тиражуванні учбово-методичних матеріалів та посібників з основ малого бізнесу;
- формуванні системи фахових консультативних послуг для початківців підприємців-фізичних осіб з питань законодавства й оподаткування, менеджменту та маркетингу, надання допомоги підприємцям з розробки бізнес-планів;
- організації підготовки та перепідготовки кадрів місцевих органів управління та представників малого бізнесу для роботи в умовах ринкової економіки;
- запровадженні спеціального навчального курсу для учнів та студентів з основ підприємницької діяльності в загальноосвітніх, професійних, вищих навчальних закладах та закладах післядипломної освіти;
- наданні консультаційної та організаційної допомоги фермерським господарствам;
- відкритті центрів навчання народним ремеслам та кустарним промислам.

Випереджаючий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій - яскраво виражена тенденція розвитку світової економіки та забезпечення демократичних свобод громадян, в т.ч. реалізації їх конституційного права на заняття підприємницькою діяльністю. Вільний доступ та обмін інформацією

дозволяє реалізувати більшість соціальних та економічних переваг, зокрема в сфері малого бізнесу.

Прискорення розвитку підприємництва, підвищення його конкурентоздатності, забезпечення виходу на міжнародний рівень неможливе без використання сучасних інформаційних технологій.

Інформаційне забезпечення суб'єктів малого підприємництва передбачає:

- створення єдиного реєстру суб'єктів підприємницької діяльності;
- створення комп'ютерної мережі і забезпечення доступу суб'єктів підприємництва до ділової інформації (про ресурсну і товарну бази, постачальників товарів та послуг, джерела і умови кредитування, потенційних інвесторів, комунальне майно, вільні нежитлові та виробничі площі, комерційні пропозиції великих та середніх підприємств);
- розробка та розповсюдження пакетів типових документів (статут, бізнес-план, угоди), програмного забезпечення в сфері бухгалтерської та податкової звітності;
- створення на регіональному веб-сайті спеціалізованої сторінки для інформування суб'єктів підприємницької діяльності про новини й події в сфері підприємництва в регіоні, реквізити провідних громадських об'єднань підприємців, адреси об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, державних установ;
- забезпечення публічного обговорення проектів регуляторних актів, які суттєво впливають на ринкове середовище, своєчасне доведення виданих регуляторних актів до суб'єктів підприємницької діяльності;
- організація місцевих і регіональних виставок-ярмарків, участі підприємців в міжнародних конференціях, виставках, семінарах і конкурсах з метою обміну досвідом, використання інноваційних ідей, „ноу-хау”, високих технологій;
- видання інформаційних вісників, довідників, буклетів, широке використання можливостей телебачення і преси для оперативного інформування суб'єктів підприємництва;
- запровадження тематичних телевізійних і радіопередач;
- залучення до співпраці регіональної торгово-промислової палати з метою отримання підприємцями новітньої ділової інформації з використанням сучасних інформаційних та телекомунікаційних мереж.

Подальше формування **інфраструктури підтримки малого підприємництва** є важливою умовою забезпечення фінансової, матеріально-технічної, інформаційної, технологічної, консультативної, маркетингової, кадрової та освітньої підтримки. Однією з головних функцій інститутів інфраструктури є надання допомоги суб'єктам господарювання на початковому етапі діяльності в подоланні труднощів, пов'язаних з відсутністю достатніх знань з питань ведення бізнесу, управлінського досвіду, комерційної інформації, доступу до кредитів тощо.

Формування розвиненої інфраструктури повинно базуватись на таких принципах: адекватність інфраструктури рівню розвитку малого підприємництва регіону, відповідність реальним потребам, раціональне територіальне розміщення, функціональна концентрація на гострих проблемах діяльності малих

підприємств, доступність послуг для підприємців (територіальна, інформаційна, вартісна), залучення державних і недержавних ресурсів.

До мережі об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва відносяться: бізнес-центри, бізнес-інкубатори, технопарки, лізингові центри, фінансово-кредитні установи (кредитні спілки, інші установи взаємного кредитування, кредитно-гарантійні установи), фонди підтримки підприємництва, інвестиційні, інноваційні фонди і компанії, довірчі товариства, фондові і товарні біржі, інформаційно-консультативні установи, страхові компанії, аудиторські фірми.

Аналізуючи змістовне наповнення регіональних програм впродовж останніх років, необхідно зазначити, що саме напрямку формування ефективної інституційної системи підтримки підприємництва на місцевому рівні приділяється недостатня увага. Так, в структурі фінансування регіональних програм в середньому лише 5,2% загальних обсягів бюджетних видатків спрямовується на розвиток інфраструктури підтримки підприємництва.

В більшості регіонів або ще не сформовано базової мережі фінансово-кредитної та навчально-консультативної інфраструктури підтримки бізнесу, або формується вона спонтанно без координуючої ролі місцевої влади в забезпеченні ефективного її функціонування на потреби малого бізнесу. Зокрема, лише 4,6% всіх сервісних об'єктів підтримки підприємництва створені за участю місцевих органів виконавчої влади та управління.

На новому етапі важливим завданням регіональних програм лишається упорядкування діяльності існуючих об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва та координація процесів створення і розвитку нових установ, їх організаційне та методичне забезпечення. В світовій практиці, як правило, функції імплементуючого органу політики підтримки підприємництва з надання комплексних послуг малому підприємству виконують спеціалізовані установи на зразок регіональних агенцій розвитку малого бізнесу, які створюються за участю місцевих органів виконавчої влади та управління.

З вступом України до СОТ політика місцевої влади по удосконаленню зовнішньої стратегії розвитку малого підприємництва повинна спрямовуватись, з одного боку, на підвищення конкурентоспроможності вітчизняного підприємництва, з іншого боку - на створення передумов для виходу малого і середнього бізнесу на зовнішні ринки. З огляду на це важливими є питання інвестування в розвиток інноваційної інфраструктури підтримки підприємництва, створення мережі бізнес-інкубаторів, технопарків, індустріально-промислових парків [40].

Враховуючи надзвичайну актуальність питань підвищення конкурентоспроможності малого підприємництва, до реалізації завдань щодо формування мережі інфраструктури підприємництва слід ширше залучати науково-технічний потенціал регіонів (науково-дослідні інститути, науково-виробничі підприємства, конструкторські бюро, лабораторії, вищі навчальні заклади).

В цьому ж контексті заслуговує на поширення в Україні зарубіжний досвід щодо підтримки місцевою владою створених на базі технічних вищих учбових закладів спеціалізованих центрів технологічного супроводження інноваційних бізнес-проектів і захисту інтелектуальної власності підприємців на бізнес-ідеї шляхом дольової участі в отриманні патентів або авторських свідоцтв.

Поглиблення інноваційної спрямованості розвитку підприємництва досягається за рахунок державної підтримки проектів високого ризику (венчурного

бізнесу), запровадження ефективних механізмів правової, фінансової, організаційної, кадрової та освітньої підтримки інноваційних проектів у сфері малого підприємництва, сприяння їх доступу до нових технологій.

Формування сучасної інноваційної інфраструктури передбачає створення інституцій з використанням науки для потреб промислового виробництва і агробізнесу: технологічних парків, центрів передачі технологій, консалтингових осередків підтримки інновацій, інкубаторів підприємництва, а також спеціалізованих фінансових установ - регіональних інвестиційних фондів ризику (венчурних фондів). Капітал венчурних фондів формується за пайової участі бюджетних ресурсів (державного та місцевих бюджетів), приватного капіталу, залучення коштів міжнародних донорських проектів.

Формування сприятливого підприємницького середовища потребує подальшого розвитку мережі регіональних громадських і професійних об'єднань підприємців (спілок, асоціацій, агенцій, ліг, торгово-промислової палати, та ін.), діяльність яких спрямована на захист інтересів малого бізнесу. Посилення ролі громадської складової підтримки підприємництва вимагає створення ефективних механізмів взаємодії регіональних і місцевих органів влади з самоврядними організаціями малого бізнесу на принципах активного залучення їх до розробки проектів нормативних актів, забезпечення громадського контролю за виконанням регуляторних процедур та використання державних коштів, співучасті в роботі конференцій, „круглих столів”, нарад, робочих груп, конкурсних комісій з відбору бізнес-проектів, незалежних експертних груп, наглядацьких рад тощо.

4. ЦІЛЬОВІ ПРОЕКТИ ТА ПІДПРОГРАМИ

В даному розділі надається перелік та основні характеристики цільових проектів або підпрограм, які фінансуються або співфінансуються в рамках даної регіональної програми, можуть сприйматись як окремий її захід (підпрограма), мають суспільне значення і спрямовані на вирішення конкретної соціально-економічної, екологічної проблеми регіону або окремої території, відповідають регіональним пріоритетам та реалізуються за участю суб'єктів малого підприємництва. Це також можуть бути пілотні програми для відпрацювання інноваційної моделі на окремій території.

Відбір цільових проектів здійснюється під час формування комплексу програмних заходів регіональної програми. Критерії для відбору цільових проектів наведені в попередніх розділах.

Як приклад, це можуть бути цільові проекти розвитку зеленого туризму, створення центру побуту в сільській місцевості, виготовлення сувенірної продукції для „Євро-2012”, облаштування прибудинкових дитячих і спортивних майданчиків, виготовлення вуличних освітлювальних приладів з використанням енергозберігаючих технологій, або підпрограми відпрацювання моделі малого підприємства з надання житлово-комунальних послуг населенню, підвищення експортного потенціалу малого бізнесу, запровадження систем управління якістю на малих підприємствах тощо.

З огляду на питання інтенсифікації виробництва, покращення якості продукції, удосконалення інфраструктури підтримки малого бізнесу особлива увага сьогодні приділяється проектам інноваційного розвитку. Будучи пріоритетними, інноваційні проекти сприяють підвищенню

конкурентоспроможності продукції малих підприємств, технологічній модернізації виробництва, впровадженню енерго- та ресурсозберігаючих, екологічно безпечних технологій, залученню в регіон коштів як вітчизняних інвесторів, так і міжнародних фінансових структур, донорів, інших джерел [12].

Для першочергового забезпечення інвестиціями найбільш перспективні інноваційні проекти можуть визначатися шляхом проведення конкурсів регіональних інновацій та венчурних ярмарок. Рекомендується запровадити каталог інвестиційних проектів регіону.

Пілотні програми розробляються як експериментальні і формують базу для створення мініполігонів, технопарків, технополісів, промислових або індустриальних зон для підвищення виробничо-інноваційного потенціалу малого підприємництва.

Цільові проекти та підпрограми доцільно структурувати за галузями. Наприклад, групуються окремо підпрограми інноваційні, сільськогосподарські, розвитку народних промислів тощо. В характеристиці щодо цільового проекту або підпрограми зазначається, на вирішення якої місцевої проблеми спрямовано проект, перелік виконавців, терміни виконання, джерела і об'єми фінансування.

ОСНОВНІ ЗАХОДИ З РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

Заходи до відповідних розділів Програми заносяться в таблицю, зразок форми якої наведено нижче.

Форма 1

№п/п	Пріоритетні завдання	Зміст заходу	Термін виконання	Виконавці	Джерела фінансування	Вартість, тис.грн
	<i>I. Впорядкування нормативного регулювання підприємницької діяльності</i>					
	<i>II. Фінансово-кредитна та інвестиційна підтримка</i>					
	<i>III. Ресурсне та інформаційне забезпечення, формування інфраструктури підтримки підприємництва</i>					
	<i>Загальна вартість програми</i>				<i>за джерелами фінансування</i>	<i>по роках</i>

Зміст запланованого заходу формулюється в стислій формі. Заходи повинні носити конкретний характер. Неприпустимо планування виконання певного заходу підмінити лише плануванням наміру щодо його виконання (наприклад, „сприяти”, „розглянути питання про створення” замість „створити”).

Вказується кінцевий термін реалізації заходу (квартал, рік або „постійно”).

Якщо співвиконавцями Програми є сторонні організації, то в графі „виконавці” пишеться „за згодою”, а до проекту програми додається перелік цих організацій з візами компетентних посадових осіб про погодження.

Приклади формулювання заходів регіональної програми у вигляді поліваріантної матриці наведено в додатку 2.

ПОГОДЖЕННЯ, ЗАТВЕРДЖЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

Проект регіональної програми надається в Представництво Держкомпідприємництва в регіоні, яке перевіряє відповідність заходів до національних пріоритетів і встановлених вимог та надає експертний висновок [41], про що ставить на титульному листі візу та інформує Комітет. Проект Програми також у встановленому порядку погоджується з Міністерством економіки України.

Після врахування зауважень і внесення змін Програма затверджується в регіоні відповідно до чинного законодавства. Затверджена регіональна програма з супровідним листом, в якому вказуються реквізити рішення про затвердження, надсилається до Держкомпідприємництва та Мінекономіки. Одразу після затвердження регіональних бюджетів Автономної Республіки Крим, областей та міст Києва і Севастополя регіональні органи виконавчої влади надсилають копію рішення про визначення сум коштів, передбачених у відповідних бюджетах на програмні заходи.

Управління регіональною програмою – це сукупність скоординованих дій, що реалізуються уповноваженими органами, які відповідають за запуск Програми, здійснюють контроль за ходом виконання заходів, корегування у випадку необхідності, аналізують результативність.

Організаційний механізм управління реалізацією Програми включає регулярний розгляд ходу виконання і фінансування заходів на апаратних нарадах керівництва органу виконавчої влади регіонального рівня, на координаційних радах за участю голови Представництва Держкомпідприємництва в регіоні, а також тимчасовими та постійно діючими комісіями, робочими групами, громадськими колегіями за участю уповноваженого Держкомпідприємництва з питань захисту прав підприємців в регіоні, представників громадських об'єднань підприємців. Ради народних депутатів можуть створювати відповідні комісії, комітети, депутатські групи для загального керівництва Програмою.

Звіт про виконання регіональної програми розвитку малого підприємництва надається Держкомпідприємству до 25 числа місяця, що слідує за звітним кварталом. Звітна інформація включає пояснювальну записку, в якій надається аналітична інформація щодо проведених заходів, та таблиці (додаток 3).

На етапі реалізації регіональної (місцевої) Програми можливе внесення певних коректив, зумовлених змінами в законодавстві та іншими об'єктивними обставинами. Суттєві корективи вносяться на підставі відповідного рішення Верховної Ради Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування.

ЛІТЕРАТУРНІ ДЖЕРЕЛА

1. Статистичний збірник / Діяльність малих підприємств 2006 – К.: Державний комітет статистики України – 2006.
2. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року” від 21.07.2006 №1001.
3. Закон України „Про державну підтримку малого підприємництва” від 19.10.2000 №2063-III.
4. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження положення про Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва” від 26.04.2007 №667.
5. Методичні рекомендації щодо формування і реалізації регіональних програм розвитку малого підприємництва – К.: Держпідприємство, 2004.
6. Послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України / Урядовий Кур’єр, 16.05.2008.
7. Розпорядження Президента України „Про деякі питання забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в процесі європейської та євроатлантичної інтеграції” від 03.10.2005 №1184/2005-рп.
8. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України „Український прорив: для людей, а не політиків” від 16.01.2008 №14.
9. Закон України „Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України” від 23.03.2000 №1602-III.
10. Закон України „Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні” від 21.12.2000 №2157-III.
11. Закон України „Про державні цільові програми” від 18.03.2004 №1621-IV.
12. Закон України „Про іноземні інвестиції” від 13.03.1992 №2198-XII.
13. Методика обчислення рейтингу регіонів за розвитком малого підприємництва. –К.: Держпідприємство, 2002.
14. Закон України „Про стимулювання розвитку регіонів” від 08.09.2005 №2850-IV.
15. Закон України „Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст” від 04.03.2004 №1580-IV.
16. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року” від 19.09.2007 № 1158.
17. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Державної програми збереження, відродження та розвитку народних художніх промислів на 2007-2010 роки” від 23.05.2007 №768.

18. Указ Президента України „Про вдосконалення державного регулювання у сфері зайнятості населення та ринку праці в Україні” від 11.07.2005 №1073/2005.
19. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Основних напрямів проведення державної політики зайнятості на період до 2009 року” від 05.07.2006 №922.
20. Закон України „Про туризм” від 15.09.1995 N 324/95-ВР.
21. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Програми розбудови туристичної інфраструктури за напрямками національної мережі міжнародних транспортних коридорів та основних транспортних магістралей у 2004-2010 роках” від 12.05.2004 № 612.
22. Закон України „Про транскордонне співробітництво” від 24.06.2004 N1861-IV.
23. Постанова Верховної Ради України „Про Рекомендації парламентських слухань на тему: „Про інтенсифікацію співробітництва України з Європейським Союзом у рамках єврорегіонів та перспективи транскордонного співробітництва” від 27.06.2007 №1242-V.
24. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Державної цільової програми підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 з футболу” від 22.02.2008 №107.
25. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки” від 15.11.2006 №1594.
26. Закон України „Про Загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004-2008 роки” від 18.11.2003 №1281-IV.
27. Розпорядження Кабінету Міністрів України „Про схвалення Концепції демографічного розвитку на 2005-2015 роки” від 08.10.2004 №724-р.
28. Указ Президента України „Про Концепцію вдосконалення державного регулювання господарської діяльності” від 03.09.2007 № 816.
29. Закон України „Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” від 11.09.2003 №1160-IV.
30. Закон України „Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців” від 15.05.2003 № 755-IV.
31. Закон України „Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності” від 06.09.2005 №2806-IV.
32. Закон України „Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності” від 05.04.2007 №877-V.
33. Наказ Мінекономіки і Держкомпідприємництва „Про затвердження рекомендацій щодо порядку часткового відшкодування з місцевих бюджетів відсоткових ставок за кредитами, залученими суб'єктами малого і середнього підприємництва для реалізації інвестиційних проектів” від 06.03.2006 №82/20.
34. Постанова Кабінету Міністрів України „Про методику розрахунку і порядок використання плати за оренду державного майна” від 04.10.1995 №786.

35. Постанова Кабінету Міністрів України „Про здійснення закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти” від 28.03.2008 №274.
36. Господарський кодекс України від 16.01.2003 №436-IV.
37. Закон України „Про фінансовий лізинг” від 16.12.1997 №723/97-ВР.
38. Сайт „Франчайзинг в Україні”
http://buybrand.com.ua/links/sajjt_o_franchajjzinge_v_ukraine/
39. Дубовик О.В. Формування конкурентних переваг на основі бенчмаркінгу // Регіональна економіка (укр.).- 2005.- №3.- С.204-213.
40. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Державної цільової економічної програми „Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009-2013 роки”” від 14.05.2008 №447.
41. Наказ Держкомпідприємництва від 28.12.2004 №148 „Про затвердження Положення про представництво Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, зареєстроване в Мінюсті 13.01.2005 №34/10314.
42. Закон України „Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” від 12.07.2001 №2664-III.
43. Закон України „Про кредитні спілки” від 20.12.2001 №2908-III.
44. Закон України „Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків” від 16.07.1999 №991-XIV.
45. Закон України „Про інноваційну діяльність” від 04.07.2002 №40-IV.

Дані методичні рекомендації
підготовлено

Департаментом розвитку підприємництва та міжнародного співробітництва
Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, 01011 Київ, вул. Арсенальна, 9/11, тел.+380442845432, <http://www.dkrp.gov.ua>

Відповідальний за редакцію
видання

Поплавська Л.В. e-mail: region@dkrp.gov.ua

ХАРАКТЕРИСТИКА
регіональної програми розвитку малого підприємництва
 на _____ роки.
 (АР Крим, області, м. Києва, Севастополя)

1.	Загальна характеристика регіону:		
	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Площа території (тис.км²)- ◆ Кількість населення (тис.чол.)- ◆ Специфіка* - ◆ Відсоток безробітних до всього працездатного населення (%)— ◆ Перелік територій, які відносяться до: <ul style="list-style-type: none"> - зон інвестиційної привабливості - - територій пріоритетного розвитку – - єврорегіонів - 		
2.	Дата затвердження Програми (найменування і номер відповідного рішення)		
3.	Головний замовник Програми Головний розробник Програми Співрозробники:	_____ 1. _____ 2... _____	
4.	Мета і перелік пріоритетних завдань Програми		
5.	Очікувані кінцеві результати від реалізації Програми в динаміці змін цільових показників:	Дані станом на початок дії Програми (прогноз)	Очікувані показники
	1.Кількість діючих малих підприємств / кількість МП на 10тис.чол.насел (одиниць)		
	2. Чисельність працюючих на малих підприємствах (осіб)		
	3. Кількість підприємців-фізичних осіб		
	4. Кількість фермерських господарств (одиниць) кількість фермерських угідь (га)		
	5.Питома вага малого підприємництва у загальному випуску продукції регіону (%)		
	6.Надходження до всіх рівнів бюджетів (тис.грн)	-	
	7. Кількість об'єктів інфраструктури підтримки малого підприємництва (одиниць) <ul style="list-style-type: none"> - бізнес-центри - бізнес-інкубатори - технопарки - лізингові центри - фінансово-кредитні установи: (кредитні спілки, установи взаємного кредитування) - фонди підтримки підприємництва - інвестиційні, інноваційні фонди і компанії - біржі - інформаційно-консультативні установи - страхові компанії - аудиторські фірми 		
	8. Залучення СМП до виконання робіт /послуг за державні кошти - кількість (одиниць) / обсяги (тис.грн)	-	
	9. Кількість підприємців, що пройдуть підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації (осіб)	-	

* віднесення регіону до певної групи за економічно-господарською, територіальною ознаками. Наприклад: переважно сільське господарство, суднобудівництво, деревообробна промисловість, видобуток корисних коралин, туризм тощо.

	10. Кількість створених нових робочих місць (одиниць)	-	-
6.	Терміни і етапи реалізації Програми		
7.	Перелік цільових проектів і підпрограм Виконавці		
8.	Вартість програми – обсяги коштів, необхідних на фінансування заходів		
9.	Основні джерела фінансування		
10.	Система організації контролю за виконанням Програми		

ПОЛІВАРІАНТНА МАТРИЦЯ
програмних заходів з підтримки малого підприємництва на місцевому рівні

Заходи
<i>напрямок</i> Впорядкування нормативного регулювання підприємницької діяльності
Проведення моніторингу ефективності впливу регуляторних актів на ділову активність і розвиток підприємництва
Обстеження окремих сфер господарської діяльності з метою визначення доцільності запровадження тих чи інших регулювань
Створення та забезпечення функціонування центру регуляторних досліджень
Створення обласних електронних реєстрів регуляторних актів та забезпечення доступу до них підприємців
Проведення „кущових” навчальних семінарів для працівників районних органів виконавчої влади з питань реалізації державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності
Проведення семінарів та науково-практичних конференцій для працівників органів місцевої виконавчої влади та місцевого самоврядування, керівників підприємницьких структур з метою роз'яснення законодавчих актів та нормативно-правових документів
Забезпечення систематичних консультацій з суб'єктами малого підприємництва, громадянами, їх об'єднаннями, науковими установами в процесі формування нормативно-правового поля, яке регулює підприємницьке середовище
Запровадження „гарячої лінії”, „телефону довіри”, „громадських приймалень”, „інтернет-сторінок” як системи зворотного зв'язку між місцевою владою та представниками бізнесу в процесі удосконалення нормативно-правового поля для підприємництва
Створення та забезпечення функціонування апеляційних рад з питань розгляду заяв, пропозицій та скарг суб'єктів підприємництва
Проведення соціологічних та аналітичних досліджень, направлених на визначення законодавчих перешкод, що заважають розвитку малого бізнесу
Забезпечення вільного доступу підприємців, їх громадських організацій до інформації органів державної влади та місцевого самоврядування стосовно питань впровадження регуляторної політики та покращення бізнес-середовища в регіоні, організація „інформаційного куточка підприємця”
Запровадження регулярних засідань обласної координаційної ради з питань розвитку підприємництва
Створення та забезпечення функціонування „єдиних реєстраційних офісів”
Проведення обласного конкурсу на кращий „єдиний офіс”
Забезпечення умов доступу суб'єктів підприємництва до реєстраційних баз даних
Створення та забезпечення функціонування „єдиних дозвільних центрів”
Проведення навчальних семінарів для державних реєстраторів та адміністраторів

Проведення „днів відкритих дверей”, „консультаційних днів” для суб’єктів малого підприємництва із залученням представників податкових, дозвільних та контролюючих органів
Здійснення моніторингу дозвільних процедур при започаткуванні власної справи, розробка пропозицій щодо їх подальшої оптимізації в напрямку спрощення
Проведення соціологічних досліджень та анкетувань підприємців щодо ефективності застосування спеціальних режимів оподаткування малого підприємництва
Підготовка та надання обґрунтованих пропозицій органам місцевого самоврядування щодо перегляду ставок єдиного і фіксованого податків, вартості патентів, місцевих податків і зборів, а також встановлення пільг щодо орендної плати з метою активізації малого підприємництва в пріоритетних видах, галузях економіки, територій та для окремих категорій підприємців
напрямок Фінансово-кредитна та інвестиційна підтримка
Обстеження потреб малого підприємництва щодо отримання фінансових ресурсів для започаткування та ведення бізнесу
Розробка та впровадження механізмів кредитування інвестиційних проектів СМП на пільгових умовах
Фінансування інвестиційних проектів СМП на зворотній або безповоротній основі
Здешевлення банківського кредитування для суб’єктів малого підприємництва (часткова компенсація відсотків за кредити)
Забезпечення СМП, що отримують банківські кредити, матеріальним або фінансовим покриттям ризиків неповернення кредитних коштів
Запровадження моніторингу ефективності використання суб’єктами малого підприємництва отриманих бюджетних коштів
Укладання угод про співробітництво між комерційними банками та місцевими органами влади для спільної участі у кредитуванні СМП
Налагодження системи збору та узагальнення інформації щодо кредитних історій СМП
Запровадження співпраці з банківськими та небанківськими фінансово-кредитними установами щодо надання інформації про кредитні історії СМП
Розробка спільно з консалтинговими організаціями спеціальних методик техніко-економічного обґрунтування та оцінки інноваційних проектів з метою реалізації технологій венчурного фінансування
Створення банку даних щодо банківських та небанківських фінансово-кредитних установ та переліку їх послуг в сфері мікрокредитування та забезпечення доступу до інформації для представників малого бізнесу
напрямок Ресурсна та інформаційна підтримка
Створення та постійне оновлення бази даних незадіяних приміщень, виробничих площ, обладнання, устаткування, об’єктів незавершеного будівництва, реєстру підприємств-франчайзерів
Формування на базі загального фонду нежитлових приміщень цільового фонду для СМП із запровадженням пільгових режимів орендної плати

Передача комунального майна суб'єктам малого підприємництва на умовах довгострокової оренди, лізингу, викупу шляхом аукціонів і конкурсів
Формування стимулюючих механізмів ресурсної підтримки малого бізнесу шляхом надання пільг з податків і зборів (що належать до компетенції місцевої влади) балансоутримувачам і власникам, які надають нежитлові приміщення, недовантажені складські площі і промислові потужності суб'єктам малого бізнесу на пільгових умовах, або формують цільовий фонд
Впровадження для малих підприємств системи пільгової орендної плати з відстрочкою оплати та зарахуванням витрат на ремонт і обладнання об'єкта до вартості орендної плати
Запровадження системи приватизації орендованих приміщень суб'єктами підприємництва шляхом їх викупу з розстрочкою платежу до 60 днів у разі здійснення орендарями поліпшення їх стану, більш як на 25% їх вартості за результатами експертної оцінки
Встановлення для суб'єктів господарювання-учасників заходів ресурсної підтримки малого підприємництва пільг з орендної плати комунального майна в розмірі експлуатаційних витрат, а комунальної плати – в розмірі, встановленому для бюджетних організацій
Проведення моніторингу ефективності використання приміщень та обладнання, наданого підприємцям в оренду
Підготовка та надання обґрунтованих пропозицій органам місцевого самоврядування щодо перегляду ставок єдиного податку, місцевих податків і зборів, а також встановлення пільг орендної плати з метою активізації підприємницької діяльності в пріоритетних видах економіки
Надання практичної допомоги СМП для забезпечення їх участі у виконанні робіт та наданні послуг за бюджетні кошти (інформування, консультування з питань конкурсних процедур, підготовки документів)
Розробка підпрограми демонополізації послуг житлово-комунального господарства за рахунок широкого залучення до цієї сфери СМП і розвитку сімейних форм організації підприємницької діяльності
Забезпечення доступу СМП до участі у виконанні цільових, галузевих та інших регіональних і місцевих програм, а також міжнародних проектів
Створення інформаційно-консультативних центрів тендерних процедур
Розробка карт перспективних напрямків розвитку малого бізнесу для конкретних населених пунктів
Організація продовольчих та інших оптових та дрібнооптових ринків для СМП з метою створення нових робочих місць та збільшення надходжень до місцевих бюджетів
Проведення досліджень стосовно запровадження в області галузевих і територіальних „кластерних” моделей господарювання
Формування „кластерів”, центрів субконтрактації (кооперування малого та великого бізнесу), пошуку міжрегіональних та зарубіжних партнерів і заключення контрактів („ярмарку контрактів”)
Презентація торгових марок і франчайзингових мереж, що бажають розвиватися

Створення баз даних інвестиційних проектів з метою пошуку потенційних інвесторів
Розробка інвестиційних портретів регіонів
Формування банку даних про потенційних інвесторів, потенційних замовників, експортні пропозиції, імпорتنі потреби
Організація спільно з регіональною торгово-промисловою палатою бізнес-зустрічей ділових кіл за участю СМП
Створення агенції ділового співробітництва малих підприємств з іноземними партнерами, запровадження консалтингової служби для МП з питань експортних операцій
Створення он-лайнової бази інноваційних пропозицій підприємств регіону
Формування банку та впровадження в практику механізму використання малими підприємствами готових вітчизняних і зарубіжних технологій з коротким циклом виробництва
Створення регіональних консультативних пунктів з впровадження систем управління якістю на МП
Проведення конкурсу якості товарів та послуг малих підприємств з наданням права переможцям використовувати голографічну етикетку
Запровадження на пільгових умовах рекламних акцій продукції, що випускається малими підприємствами регіону (району) з місцевої сировини і ресурсів
Створення віртуальної виставки з метою забезпечення постійного доступу до інформації про товари та послуги місцевих підприємств
Забезпечення участі СМП у національних, регіональних та міжнародних виставках (налагодження системи інформування про виставкові заходи, встановлення для малого бізнесу квоти на участь на пільгових умовах, допомога у транспортуванні, обладнанні демонстраційних стендів, інформаційному забезпеченні)
Організація роботи пересувного мультимедійного виставкового комплексу для демонстрації продукції та послуг підприємств на українських та закордонних виставках
Створення торгової марки (бренду) регіонального сувенірного і туристичного продукту
Проведення конкурсу „Кращий підприємець року”
Проведення обласних конкурсів на кращий бізнес-план СМП
Проведення конкурсів професійної майстерності серед малих підприємств сфери побуту та їх працівників
Розробка інформаційної бази даних природних сировинних ресурсів, що можуть бути використані в підприємницькій діяльності, розміщення на місцевих сайтах з підтримки підприємництва
Відкриття центрів навчання народним ремеслам та кустарним промислам
Створення осередків традиційних художніх промислів, відкриття сувенірних лавок
Перепис і створення баз даних агроосель та сільських садиб, бажаних приймати туристів
Створення центрів „зеленого” (сільського), культурно-етнографічного туризму, розробка методичних матеріалів для підприємців-власників агроосель

Актуалізація інформаційного фонду та створення цілісної інформаційної системи з доступом суб'єктів підприємництва до міжрегіонального та міжнародного інформаційного простору
Широке використання Інтернет-мережі для інформування і дистанційного консультування підприємців шляхом створення регіональних інформаційних порталів і web-сторінок
Запровадження консультаційно-інформаційних „гарячих ліній”, „громадських приймалень” для підприємців
Забезпечення доступу до баз даних, що містять правову та комерційну інформацію з питань започаткування, ведення і припинення підприємницької діяльності
Розробка та розповсюдження пакетів типових документів (статути, бізнес-плани, зразки угод) для заснування малих підприємств та програмного забезпечення бухгалтерської та податкової звітності
Видання довідників, бюлетнів, каталогів, брошур, посібників, навчально-методичної літератури та інших друкованих матеріалів з питань підприємництва
Використання можливостей телебачення і преси для оперативного інформування та надання консультативної допомоги СМП, запровадження постійних тематичних рубрик і телепередач
Організація прес-турів для представників всеукраїнських ЗМІ з метою популяризації підприємницько-туристичного потенціалу регіону
Проведення прес-конференцій з представниками ЗМІ з питань виконання заходів обласної Програми
Проведення „Дня підприємця”
Запровадження відзначення в регіонах кращих платників податків серед СМП
Використання засобів реклами для формування позитивного іміджу підприємця
напрямок Формування інфраструктури підтримки підприємництва
Здійснення заходів із запровадження обліку установ інфраструктури підтримки підприємництва різних форм власності в розрізі районів
Формування системи взаємодії інституцій підтримки підприємництва та забезпечення загальної координації їх співпраці в питаннях підтримки СМП
Надання методичної та фінансової допомоги установам інфраструктури підтримки підприємництва, асоціаціям, спілкам та іншим громадським організаціям підтримки малого підприємництва (визначеними за результатами конкурсу), що забезпечують інформаційні, консалтингові, маркетингові, тренінгові та інші послуги для СМП, та забезпечують їх правовий захист
Створення фондів підтримки підприємництва на місцевому рівні
Надання допомоги у створенні кредитних спілок, в тому числі сільській місцевості (інформаційно-організаційні семінари, консультативна підтримка)
Заснування спеціалізованих фінансово-кредитних установ з мікрокредитування СМП
Участь у заснуванні бізнес-центрів та бізнес-інкубаторів
Формування мережі консалтингових установ

Створення муніципального осередку комплексних послуг - „Будинок підприємця” для СМП
Створення технопарків
Створення інноваційних центрів передачі новітніх технологій
Формування на базі вищих навчальних закладів, конструкторських бюро, лабораторій мережі інституцій наукового супроводу бізнес-інновацій
Відкриття лізингових центрів для зменшення витрат МП для придбання засобів виробництва
Розвиток товарних і фондових бірж, мережі прокату устаткування, техніки, створення закупівельних пунктів сільгосппродукції
напрямок Підвищення кваліфікації кадрів для сфери підприємництва
Розробка та реалізація освітніх програм для СМП з питань: <ul style="list-style-type: none"> – сучасних технологій ведення бізнесу; – менеджменту; – маркетингу; – впровадження систем управління якістю на базі стандартів ISO на МП; – підвищення конкурентоспроможності виробництва; – запровадження норм і стандартів ЄС; – охорони праці і навколишнього середовища; – франчайзингу; – кооперації малого та великого бізнесу, субконтрактації, кластеризації; – патентування, ліцензування; – захисту промислової власності, авторських прав; – захисту конкуренції; – диверсифікації видів підприємницької діяльності.
Науково-методичне забезпечення сфери малого підприємництва
Проведення форумів, науково-практичних конференцій, семінарів, тренінгів, „круглих столів” для СМП
Налагодження співпраці з науковими закладами з питань розробки методичних посібників та навчальних програм для працівників районних органів виконавчої влади, що виконують функції підтримки підприємництва
Організація виїзних консультацій (пересувних пунктів) в депресивні райони, малі міста і сільську місцевість регіону
Запровадження спільно з регіональними службами зайнятості навчання незайнятого населення з орієнтацією на самозайнятість, розвиток сімейних форм малого бізнесу
Участь спільно із зацікавленими органами (з питань міграції, службою зайнятості), громадськістю у формуванні й реалізації заходів щодо запобігання трудової міграції шляхом формування стимулюючих механізмів повернення трудових і фінансових ресурсів в сферу розвитку малого підприємництва
Проведення нарад-семінарів, цільових короткотермінових курсів для працівників недержавних установ підтримки і розвитку підприємництва щодо організації їх роботи

<p>Підготовка практичних рекомендацій щодо впровадження сучасних форм підтримки малого бізнесу в регіоні на основі вивчення міжнародного досвіду в рамках стажування в країнах ЄС для відібраних за результатами конкурсного відбору фахівців-викладачів установ інфраструктури та працівників місцевих органів влади, які займаються питаннями підтримки малого бізнесу</p>
<p>Запровадження системи акредитації освітніх структур для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації підприємницьких кадрів, працівників органів виконавчої влади, до компетенції яких відносяться питання підтримки підприємництва</p>
<p>Налагодження системи взаємодії регіональної служби зайнятості, управління освітою, об'єднань роботодавців і зацікавлених підприємницьких структур в питаннях формування кадрового потенціалу підприємництва регіону</p>
<p>Створення регіональних і муніципальних учбово-ділових центрів, що координують науково-методичну діяльність з підготовки, перепідготовки і навчання кадрів підприємництва</p>
<p>Впровадження ефективних учбових технологій, широке використання систем дистанційного, інтерактивного навчання з використанням сучасних засобів телекомунікації</p>
<p>Участь в спільних профорієнтаційних заходах, спрямованих на виховання ділових якостей у школярів, молоді, безробітних громадян</p>

ІНФОРМАЦІЯ
про стан фінансування регіональної програми розвитку малого підприємництва
на _____ роки
в(у) _____ за _____ квартал _____ року
 (назва регіону)

Таблиця 1

Сума коштів, затверджених на виконання регіональної програми рішенням органів місцевого самоврядування в регіональному бюджеті на _____ рік, тис.грн			Сума фактично витрачених бюджетних коштів, тис.грн	
			за квартал	з початку року
1.	Всього			
2.	За статтею 0411 „Підтримка малого та середнього підприємництва”			
3.	За іншими статтями обласного бюджету (вказати)			
Витрачено з бюджетів районів та міст				
Витрачено з інших джерел (вказати яких саме)				
Загальна сума коштів, витрачених з усіх джерел на реалізацію заходів регіональної програми				

Структура фінансування заходів регіональної програми

Таблиця 2

№	Напрямок	Сума фактично витрачених бюджетних коштів, тис.грн	
		за квартал	з початку року
1	Компенсація відсотків за банківські кредити		
2	Фінансування бізнес-проектів на поворотній основі, пільгове кредитування		
3	Формування інфраструктури, поповнення статутного та оборотних фондів		
4	Навчально-методична робота		
5	Виставкові заходи, видання інформаційних бюлетенів, проспектів, довідників		

ІНФОРМАЦІЯ

про стан виконання** регіональної програми розвитку малого підприємництва на
_____ роки
в(у) _____ за _____ квартал _____ року
(назва регіону)

Таблиця 3

№ п/п	Зміст заходу	Термін виконання	Стан виконання	Сума витрачених у звітному періоді коштів, тис.грн	Джерела фінансування	Виконавці
<i>Назва розділу Програми</i>						

** Надається інформація про стан виконання заходів впродовж звітного періоду.

В графі „Стан виконання...” описуються конкретні дії місцевих органів влади та співвиконавців регіональної програми щодо створення сприятливого підприємницького середовища в регіоні відповідно до передбачених завдань та визначених напрямків підтримки підприємництва, коротко зазначається про отриманий ефект. Наприклад: перелік рішень, розпоряджень держадміністрації, рівень зменшення розмірів місцевих податків і зборів, кількість проведених „круглих столів”, кількість учасників, кількість засідань координаційної ради, зменшення кредитних ставок, пільгові коефіцієнти орендних ставок. В графі „Сума витрачених коштів” вказуються конкретні суми (прямі витрати), пов’язані із створенням умов для доступу суб’єктів малого підприємництва до кредитів, інвестицій, держзамовлень (обсяги самих кредитів, інвестицій, держзамовлень, бізнес-проектів, одноразової допомоги по безробіттю наводяться в таблиці 4 „Основні показники...”, виключенням є відшкодування відсоткових ставок за кредити, фінансування окремих бізнес-проектів, якщо кошти на ці заходи безпосередньо включені до вартості Програми.

**Основні показники стану розвитку
та підтримки малого підприємництва на місцевому рівні**

Таблиця 4

№	Показник	
1.	Кількість суб'єктів малого підприємництва, одиниць:	
	в т.ч.:	
	- малих підприємств, одиниць	
	з них тих, що випускали продукцію і надавали послуги, одиниць	
	- фізичних осіб	
2.	Кількість малих підприємств на 10 тис. чоловік наявного населення, одиниць	п.1-7 заповнюються за результатами роботи у I і IV кварталах: за I кв.- остаточні показники попереднього року, за IV кв.- прогнозні показники на кінець поточного року
3.	Чисельність працюючих на малих підприємствах, осіб	
4.	Частка малих підприємств у загальному випуску продукції (робіт, послуг) регіону, %.	
5.	Частка надходжень від суб'єктів малого підприємництва до бюджетів всіх рівнів, %	
6.	Кількість зареєстрованих фермерських господарств, одиниць	
	Кількість фермерських угідь, га	
7.	Кількість навчальних закладів всього, одиниць:	
	в т.ч.:	
	- загальної освіти	
	- професійної освіти	
	- вищої освіти	
	Кількість навчальних закладів (в т.ч.: загальної, професійної, вищої освіти),	
	- де запроваджено навчання основам та практики підприємництва	
	- що здійснюють перепідготовку і підвищення кваліфікації кадрів підприємництва	
8.	Кількість об'єктів інфраструктури підтримки малого підприємництва, одиниць***:	
	1. Бізнес-центри	
	2. Бізнес-інкубатори	
	3. Технопарки	
	4. Лізингові центри	
	5. Небанківські фінансово-кредитні установи, всього:	
	в т.ч.:	
	- кредитні спілки	
	6. Фонди підтримки підприємництва, всього:	
	в т.ч.:	
	- регіональні	
	- створені за участю УФПП	
7. Інвестиційні фонди і компанії, всього		
8. Інноваційні фонди і компанії, всього		
9. Інформаційно-консультативні установи		
Об'єкти інфраструктури, створені за участю місцевих органів влади (вказати)		
9.	Кількість громадських об'єднань суб'єктів підприємництва, одиниць	
	з них зареєстрованих на регіональному рівні	
10.	Кількість координаційних рад з питань підприємництва, створених на місцевому рівні	

№	Критерії результативності виконання програмних заходів	За звітний період	Всього з початку року
11.	Створення Веб-сайту державної адміністрації регіонального рівня (так, ні)		
	Наявність Веб-сторінки для суб'єктів підприємницької діяльності (так, ні)		
12.	Відшкодування відсотків за банківські кредити, отримані для реалізації інвестиційних проектів, в рамках регіональної програми: - обсяги відшкодування, тис.грн		
	- кількість підтриманих бізнес-проектів, одиниць		
13.	Кількість профінансованих в рамках регіональної програми (в якості цільових) бізнес-проектів суб'єктів малого підприємництва, одиниць/тис.грн		
	- з них інноваційних проектів, одиниць/тис.грн		
14.	Загальна сума кредитів, наданих в рамках регіональної програми, тис.грн:		
	- суб'єктам малого підприємництва (юр. і фізич. особам)		
	- фермерським господарствам		
	в т.ч. - кредитними спілками		
	- комерційними банками за міжнародними лініями		
15.	Наявність кредитно-гарантійних установ (так, ні)		
16.	Залучення суб'єктів малого підприємництва до виконання робіт/послуг за державні кошти (види замовлень описуються в пояснювальній записці), одиниць		
	- загальні обсяги замовлень, тис.грн		
	- кількість замовлень, одиниць		
	- відсоток до загальної кількості замовлень в регіоні, %		
17.	Наявність баз даних об'єктів комунальної власності, що не використовуються (так, ні):		
	- нежитлових приміщень		
	- виробничих площ		
	- обладнання		
18.	Встановлення пільг по орендним ставкам (реквізити відповідного рішення наводяться в пояснювальній записці) для суб'єктів малого підприємництва (так, ні)		
19.	Загальна площа приміщень, переданих підприємцям, м.кв.:		
	- в оренду		
	- у власність		
20.	Кількість безробітних, що отримали фахову підготовку для заняття підприємницькою діяльністю, осіб		
	Кількість підприємців, що пройшли підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації, осіб		
21.	Кількість проведених в рамках регіональної програми навчальних семінарів, тренінгів (одиниць)		
	- кількість учасників (осіб)		
22.	Кількість проведених засідань координаційної ради регіонального рівня з питань підприємництва		

*** Зважаючи на відсутність на цей час чіткого визначення нормативно-правовими актами України всіх елементів ринкової інфраструктури, що можуть бути за функціональним призначенням віднесені до групи об'єктів інфраструктури підтримки малого підприємництва, з метою встановлення уніфікованих підходів їх обліку рекомендуємо керуватись загально визначеними поняттями, які широко використовуються в практиці міжнародних і вітчизняних недержавних установ, працюючих в цій сфері.

Згідно з цим **інфраструктура підтримки підприємництва** – це сукупність організаційних структур, заснованих на різних формах власності, яка сприяє створенню та функціонуванню підприємницького сектору в умовах перехідної економіки і формує конкретне організаційно-економічне середовище для стимулювання підприємницької діяльності та прискорення адаптації суб'єктів малого підприємництва до ринкових умов шляхом забезпечення матеріально-технічної, технологічної, інформаційної, консультативної, маркетингової, кадрової, фінансово-кредитної підтримки.

Фінансова установа - юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг та яка внесена до відповідного реєстру. До фінансових установ належать банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг (Закон України „Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” від 12.07.2001 №2664-III).

Кредитна установа - фінансова установа, яка відповідно до закону має право за рахунок залучених коштів надавати фінансові кредити на власний ризик (Закон України „Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” від 12.07.2001 №2664-III).

Кредитна спілка – неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки (Закон України „Про кредитні спілки” від 20.12.2001 №2908-III).

Бізнес-центри – установи, які надають інформаційні, консалтингові, маркетингові, тренінгові та інші послуги суб'єктам підприємництва та особам, які бажають займатися підприємницькою діяльністю. Бізнес-центри можуть надавати приміщення для ділових зустрічей, засоби зв'язку, комп'ютерну та оргтехніку.

Бізнес-інкубатори – інституції, які розміщують на пільгових умовах спеціально відібрані малі підприємства на своїх площах та надають їм консалтингові, освітні та офісні послуги.

Технологічний парк (технопарк) - юридична особа або група юридичних осіб (учасники технологічного парку), що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів з метою створення організаційних засад виконання проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції (Закон України „Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків” від 16.07.99 №991-XIV).

Інноваційна інфраструктура - сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо) (Закон України „Про інноваційну діяльність” від 04.07.2002 №40-IV).

ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ
З ПИТАНЬ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА
станом 01.04.2008

КЕРІВНИЦТВО ДЕРЖКОМПІДПРИЄМНИЦТВА		
Голова	<i>Ващенко Костянтин Олександрович</i>	285-05-55
Перший заступник Голови	<i>Гота Андрій Олегович</i>	286-01-90
Заступник Голови	<i>Білоус Геннадій Михайлович</i>	285-05-61
Заступник Голови	<i>Іголкін Сергій Михайлович</i>	254-43-78
Заступник Голови	<i>Пристапа Микола Іванович</i>	285-63-65
Заступник Голови	<i>Сахненко Ольга Михайлівна</i>	254-52-17
ДЕПАРТАМЕНТ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА		
Директор Департаменту	Корнійчук Володимир Григорович	286-69-83
Відділ регіональних та місцевих програм розвитку підприємництва		
Заступник дир. Департаменту – нач. відділу	Поплавська Лідія Володимирівна	284-54-32
Відділ розвитку інфраструктури та моніторингу підприємницького клімату		
Начальник відділу	Кудрявцева Ганна Олександрівна	285-92-81
Відділ державних цільових програм розвитку підприємництва		
Начальник відділу	Степанюк Ольга Вікторівна	254-52-09
Відділ забезпечення міжнародних зв'язків та протоколу		
Заступник дир. Департаменту – нач. відділу	Гамзян Арман Григорович	285-80-61
Відділ міжнародних проектів та координації технічної допомоги		
Начальник відділу	Гур'єва Юлія Юріївна	226-29-24
ЮРИДИЧНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ		
Директор Департаменту	Гавва Леонід Володимирович	254-52-33
ДЕПАРТАМЕНТ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ		
Директор Департаменту	Мірошніченко Олег Миколайович	254-58-63
ДЕПАРТАМЕНТ РЕЄСТРАЦІЇ		
Директор Департаменту	Барбелюк Олександр Борисович	254-44-13
ДЕПАРТАМЕНТ ЛІЦЕНЗУВАННЯ		
Директор Департаменту	Іванченко Олена Борисівна	226-25-07
ДЕПАРТАМЕНТ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ		
Директор Департаменту	Андрєєв Олександр Вікторович	254-52-06
ДЕПАРТАМЕНТ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ, ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ВЗАЄМОДІЇ З ТЕРИТОРІЯМИ		
Директор Департаменту	Жерибор Тетяна Віталіївна	254-52-19
ДЕПАРТАМЕНТ ФІНАНСОВИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПИТАНЬ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ		
Директор Департаменту	Головко Олександр Володимирович	254-52-18

ПРЕДСТАВНИЦТВА
Державного комітету України
з питань регуляторної політики та підприємництва
в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі
станом на 01.04.2008

№	Представництво	ПІБ	Посада	Адреса, телефон, e-mail, сайт
1	АР Крим	Пилунський Леонід Петрович Осипенко Дмитро Миколайович	Голова Заступник	95034, м. Сімферополь, вул. Київська, 81, оф. 103, 105, тел. 8 (0652) 254-478, факс 544-351, e-mail: dkrpcrimea@sf.ukrtel.net
2	Вінницьке	Надольний Іван Дмитрович Зільберт Євген Михайлович	Голова Заступник	21036, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 7, к. 024-025, тел./факс: 8 (0432) 66-12-91, e-mail: vindkrp@mail.ru, www.gkrp.vinnitsa.com
3	Волинське	Білецька Валентина Василівна Марчук Володимир Михайлович	Голова Заступник	43025, м. Луцьк, вул. Словацького, 30, тел./факс 8 (03322) 4-20-77, e-mail: pdkrpp_vol@utel.net.ua
4	Дніпропетровське	Чайка Олена Дмитрівна Колосова Тетяна Олегівна	Голова Заступник	49004, м. Дніпропетровськ, пр. Кірова, 2, к. 446, тел. 8 (056) 744-65-98, факс 744-01-30, e-mail: dnepr_dkrp@optima.com.ua
5	Донецьке	Горлов Олександр Андрійович	Голова	83015, м. Донецьк, пр. Миру, 10, тел./факс 8 (062) 337-73-57, e-mail: rpp_don@dn.farlep.net
6	Житомирське	Ярошенко Анатолій Григорович Поліщук Володимир Дмитрович	Голова Заступник	10014, м. Житомир, Майдан С.П. Корольова, 12, тел. 8 (0412) 41-81-16, факс 37-34-35, e-mail: yaro@zt.ukrtel.net
7	Закарпатське	Турянчик Роман Васильович	Голова	88008, м. Ужгород, пл. Народна, 4/297, тел. 8 (0312) 61-66-51, факс 61-75-64, e-mail: karpat_uz@yzh.ukrtel.net
8	Запорізьке	Погрібняк Микола Анатолійович Єрьоменко Олена Вікторівна	Голова Заступник	69037, м. Запоріжжя, вул. 40 років Радянської України, 41, к. 410, 414, 417, тел. 8 (0612) 34-92-94, факс 8 (061) 224-68-65, e-mail: pogribnjak@km.ru
9	Івано-Франківське	Говорков Геннадій Олександрович Федорчак Василь Іванович	Голова Заступник	76004, м. Івано-Франківськ, вул. Грушевського, 31, тел./факс 8 (0342) 55-20-03, e-mail: ifdkrp@if.net.ua
10	Київське	Петрушенко Дмитро Михайлович Коломієць Валерій Миколайович	Голова Заступник	04080, м. Київ, вул. Фрунзе, 4а, тел. 8 (044) 462-56-05, факс 8 (044) 417-61-46, e-mail: mishnov@ukr.net
11	Кіровоградське	Маслов Микола Альбертович	Голова	25006, м. Кіровоград, вул. Луначарського, 20, тел. 8 (0522) 24-45-61, факс 8 (0522) 24-94-85, e-mail: kir_gospred@ukr.net
12	Луганське	Семенченко Валерій Миколайович Новікова Світлана Іванівна	Голова Заступник	91019, м. Луганськ, вул. Кірова, 30, тел. 8 (0642) 52-81-24, факс 8 (0642) 52-24-38, e-mail: svn@is.com.ua
13	Львівське	Кашуба Ярослав Миколайович Медвецький Тарас Стефанович	Голова Заступник	79008, м. Львів, вул. Винниченка, 6, тел. 8 (0322) 76-55-43, факс 8 (0322) 76-39-25, e-mail: predlo@mail.lviv.ua

14	Миколаївське	Ветров Валерій Євгенович Вдовиченко Лариса Юріївна	Голова Заступник	54027, м. Миколаїв, вул. Адміральська, 20, к. 174, тел. 8 (0512) 35-02-54, факс 8 (0512) 47-24-15, e-mail: vetrov@ng.aip.mk.ua
15	Одеське	Савчук Василь Володимирович Ложніков Сергій Олександрович	Голова Заступник	65107, м. Одеса, вул. Канатна, 83, тел. 8 (048) 728-36-16, факс 8 (048) 725-92-46, e-mail: regpol@odessa.gov.ua
16	Полтавське	Адамович Олена Євгенівна Голубенко Роман Іванович	Голова Заступник	36014, м. Полтава, вул. Жовтнева, 45, к. 204, тел./факс 8 (0532) 56-92-99, e-mail: dkrp-pol@mail.ru
17	Рівненське	Тарасюк Микола Юрійович Муранова Тетяна Павлівна	Голова Заступник	33028, м. Рівне, вул. Замкова, 22а, к. 301-303, тел. 8 (0362) 22-21-14, факс 8 (0362) 26-79-41, e-mail: dkrp@rv.uar.net
18	Сумське	Терещенко Тетяна Леонтіївна Смирнова Людмила Вікторівна	Голова Заступник	40030, м. Суми, пл. Незалежності, 2, 7 пов., к. 132, тел. 8 (0542) 63-22-01, факс 8 (0542) 21-03-15, e-mail: dkrpp@utel.net.ua
19	Тернопільське	Трубич Оксана Олександрівна Парій Михайло Петрович	Голова Заступник	46021, м. Тернопіль, вул. Грушевського, 8, тел./факс 8 (0352) 52-24-61, e-mail: dkrpp@tr.ukrtel.net
20	Харківське	Радченко Вікторія Вікторівна Павленко Володимир Миколайович	Голова Заступник	61022, м. Харків, пл. Свободи, 5, Держпром, 6-й під., 4-й пов., тел. 8 (057) 700-44-80, факс 8 (057) 700-44-81, e-mail: pred@kharkov.ukrtel.net, www.dozvil.info
21	Херсонське	Федорова Тетяна Семенівна Якименко Ірина Петрівна	Голова Заступник	73000, м. Херсон, пр. Ушакова, 47, к. 435, тел./факс 8 (0552) 22-51-26, e-mail: reg-polit@oda.kherson.ua
22	Хмельницьке	Довгалюк Микола Іванович Чайка Світлана Сергіївна	Голова Заступник	29000, м. Хмельницький, вул. Грушевського, 87/2, тел./факс 8 (0382) 76-41-25, e-mail: mukola@ic.km.ua
23	Черкаське	Папуша Микола Григорович Кавун Леонід Олексійович	Голова Заступник	18000, м. Черкаси, вул. Смілянська, 23, к. 51, тел./факс 8 (0472) 37-93-93, e-mail: pdkrpp@uch.net
24	Чернівецьке	Каруценко Олександр Никифорович Кокодей Олексій Іванович	Голова Заступник	58010, м. Чернівці, вул. Руська, 1, тел./факс 8 (0372) 55-08-27, e-mail: regulk@cv.ukrtel.net
25	Чернігівське	Овсяник Микола Костянтинович Зубок Володимир Миколайович	Голова Заступник	14000, м. Чернігів, вул. П'ятницька, 39, к. 905, тел./факс 8 (0462) 65-15-85, e-mail: pdkrpp@cnteinfo
26	м. Київ	Апостолов Віталій Євгенович	Голова	01011, м. Київ, вул. Арсенальна, 9/11, к. 209, тел./факс 8 (044) 501-01-72, e-mail: gkrp_kiev@ukr.net
27	м. Севастополь	Кравчук Алла Петрівна	Голова	99029, м. Севастополь, пр. Генерала Острякова, 17, тел./факс 8 (0692) 44-30-11, e-mail: goscompr@sevinform.com.ua